

Дел 1 : Документи за планирање

Наставна единица 1 (Основно училиште, 1. одделение)

Јас имам име – ние имаме училиште

А Грубо планирање

	Клучно прашање/ тема	Клучна активност	Потребни материјали
Активност 1	Децата ги учат имињата на своите соученици.	Децата ги претставуваат соучениците во одделението со нивните имиња.	Хартија во боја
Активност 2 и 3	Колку се различни децата во нашето одделение?	Секое дете изработува за себе едно цвеќе со фотографија во центарот. Цветовите се поврзуваат во букет.	Хартија во боја, фотографија од секој ученик, еден лист флип чарт хартија
Активност 4	Што знаеме едни за други?	Анализа во пленум (одделенски разговор)	(Изработен постер)

Б Основа и образовни цели

Децата се свесни дека сите во одделението имаат различни имиња. Тие го почитуваат тоа што секој ученик има име со кое се разликува од другиот; разбираат дека нивното име не може да им биде одземено; Тие сфаќаат дека никој не може да им го земе нивното име и дека тоа нераскинливо им припаѓа ним.

Децата сфаќаат дека секое име всушност претставува различна личност и карактер и дека таа целина, тие личности ја сочинуваат класната заедница – одделението. Тоа може да се спореди со еден раскошен колоритен букет од цвеќиња направен од многу поединечни цвеќиња. Како варијанта можат да се употребат и други слики, на пр. капки од дожд, вагони на воз, музички ноти, делови од слагалици ... Она што во секој момент треба да дојде до израз е дека сите заедно сме повеќе од само збир од посебни единици. Ние стануваме букет, облак, езеро, воз, мелодија, сложувалка итн.

Децата разбираат дека заедно формираат заедница на учење.

Децата сфаќаат и ценат дека училиштето нив ги поддржува – сега и во иднина, и како поединци и во соживот со другите; им овозможува стекнување на информации, нови знаења и способности.

Тие сфаќаат дека училиштето не е само обврска и должност, туку и дека е создадено затоа што секое дете има право да се образува (зашто му е потребна специјална институција значи училиштето), и дека родителите, наставниците и државата мораат да им го загарантира ова право.

В Клучни прашања за рефлексија на првата наставна единица		
Доживување на детските права	Запознавање на детските права	Имплементирање на детските права
<i>Наставници</i>		
Како се водело сметка за принципите на детските права во училиницата и училишната заедница?	Што знаат сега децата за детските права?	Да се научи како може да се превземе нешто активно надвор од училиштето: Што учениците научиле за нивната иднина?
Училиштето е дел од нашиот живот, одделението е микроопштество. Символ за ова е букетот цвеќиња. Десно наведените членови на детските права преку овој прирачник можат да се научат во училиницата.	Член 7, 28 (види ја Конвенцијата за правата на децата во додатокот).	децата можат да одлучуваат каде ќе биде обесен постерот со букетот цвеќиња.
<i>Ученици</i>		
Како ги доживеав детските права на час?	Што научив за детските права?	Како можам сега нешто активно да преземам?
Секој од нас е посебна личност. Секое дете е добредојдено во одделението. Би било штета и загуба ако некој од нас не би припаѓал на ова одделение. Сите ние ги имаме истите права.	Имаме посебни права како деца : Ние имаме едно име и никој не може да ни го одземе (член 7). Имаме право да одиме на училиште, да научиме да читаме и пишуваме (член 28). Без училишно образование никој не би можел да најде работа како возрасен човек.	Имаме посебни права како деца : Ние имаме едно име и никој не може да ни го одземе (член 7). Имаме право да одиме на училиште, да научиме да читаме и пишуваме (член 28). Без училишно образование никој не би можел да најде работа како возрасен човек.

Г Микро планирање

Активност 1

Учениците седат во круг. Во средината на кругот (на подот) се поставени срца изработени од хартија во различна боја. Секое срце го носи името на едно дете и е прицврстено на јаже. На едно срце од хартија е испишано името на наставникот.

Наставникот ги охрабрува децата да учествуваат во разговорот:

- Ги знаеме сите имиња? Кој е кој?

- Секој ученик избира едно срце од хартија на кое е испишано името на некое друго дете и изјавува: Што најмногу ми се допаѓа кај ова дете? Што до сега сум правел со него? Зошто би ми недостигало, кога не би било тука?

- Други прашања кои може да им бидат поставени: Што би можел да каже некој друг за ова дете, на пример наставникот, женски или машки член од неговото семејство, самото дете, другарче или другарка, некој друг во собата, луѓето во соседството?

Откако сите деца се изјаснија за детето на кое му припаѓа срцето, му го предаваат срцето од хартија на она дете чие име стои на него.

Секој ученик го задржува неговото срце и го носи сè додека трае оваа прва активност. (Срцето од хартија може да се носи и во следните активности сè додека не се запознаат добро сите деца).

Завршен круг на прашање на наставникот: „Зошто ми требаа различни бои, а не само една?“

Наставникот ги замолува учениците да донесат свои фотографии за следната активност (или, наставникот прави дигитални фотографии од децата и ги принта за следниот час).

Активност 2 и 3

Инпут на наставникот за почетокот на активност 2: Секое дете на овој свет е поинакво. Секое дете е единствено врз основа на неговиот карактер, неговите посебни особини, неговото име и неговата боја на кожата.

Децата имаат и права кои важат скоро во целиот свет. Во нив спаѓаат на пример:

- Правото на име (член 7; евентуално да се прочита во поедноставена форма);
- Правото на училишно образование (член 28 исто така).

Само оној кој има име може да биде повикан од некој друг. Затоа е важно да се знае името!

Разговор за досега кажаното, прашања и мислења на децата. Заклучок: Ние сите со нашите различни имиња, особини, карактери и бои на кожата го образуваме заедно нашето одделение и токму за тоа се работи при следниот чекор!

Сега ќе изработуваме слика на одделението и тоа не од срца туку од цветови во вазна. Вазната го претставува училиштето, училишната зграда или нашата училница. А сите ние сме цветовите внатре. Без нас училиштето не би постоело, тоа не би било друго освен празна зграда, исто како празната вазна.

Наставникот ги објаснува чекорите на активноста:

- децата ги изработуваат своите цветови
- ги бојат цветовите, а во средината на цветот залепуваат своја фотографија;
- цветовите ги поставуваат во форма на букет
- букетот се лепи на постер
- на овој начин настанува слика од нашето шарено и разновидно одделение

Пред креативната работа или после неа децата уште еднаш размислуваат и се обидуваат да ја интерпретираат сликата од букетот цвеќиња во вазната. Наставникот ги собира различните

мислења и идеи. Децата ги развиваат нивните идеи слободно и спонтано, како поттик можат да послужат следните импулси:

- Што претставуваат (симболизираат) цветовите?
- Што претставува вазната?
- Зошто е важно да се има име?

Во зависност од времето и материјалите што се на располагање, оваа креативна работа може да варира на неколку начини, на пример:

- учениците можат самите да ги цртаат цветовите и да ги исечат, (а може и наставникот да им донесе подготвени цвеќиња за декорирање);
- наставникот може да им ги подготви средишните делови на цветовите, а учениците да ги изработат ливчињата (или учениците ги прават сами цвеќињата);
- пожелно е фотографиите од учениците да бидат исечени според големината на средишниот дел на цветот (или учениците сами го прават тоа);

Децата кои пред време ќе ја завршат активноста, наставникот може да ги ангажира да цртаат други мали цветови без фотографии.

На крај се прави постер со „одделенскиот букет“ од цвеќињата на децата на еден ѕид во училницата. На вазната треба да се наоѓа резиме на дискутираните детски права (чл. 7 и 28) направено од наставникот или од учениците.

Активност 4

Рамка:

- постерот се поставува на таблата или на ѕидот.
- учениците седат во голем полукруг напред во училницата; Сите треба добро да го гледаат постерот.

Учениците размислуваат за следните прашања (разговор во одделението со импулси од наставникот):

- Што ми беше најзабавно за време на оваа активност?
- Што научив?
- Што знам за другите деца?
- Што ново дознав за наставникот?

Кон крајот од активността, наставникот им дава на учениците уште еднаш информации за детските права, упатува пред сè на двете правата на децата, на вазната. Ги информира децата за Меѓународниот ден на децата (20 ноември).

На крај наставникот дискутира со одделението за тоа каде да биде изложен постерот, во ходникот или во влезниот хол на училишната зграда. Одделението дава аргументи за и против. Каде да се закачи постерот за да можат да го видат сите посетители? Што ќе направиме кога ќе дојде ново дете во одделението?

ИМИЊАТА НЕ СЕ САМО БУКВИ!

А Грубо планирање

	Клучно прашање/тема	Клучна активност	Потребни материјали
Активност 1	Сите наши имиња	Сите деца дознаваат нешто за имињата на другите.	Листови хартија А4
Активност 2	Како го добив моето име?	Одделението размислува за причините за добивањето на името.	Подготвени клучни реченици на ленти од хартија; копирани работни листови
Активност 3 и 4	Сите деца имаат приказна за раскажување!	Децата разменуваат информации за своите биографии. Прават цртеж од себе во реална големина.	Информација од семејството (домашна задача); еден лист флип-чарт хартија за секое дете; маркери и боици.

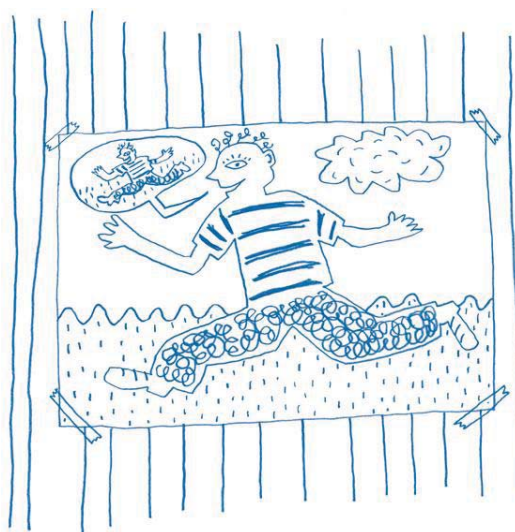
Б Основа и образовни цели

Член 7 од Конвенцијата за детските права го заштитува правото на детето да има име. Второто, т.е., презимето е израз на припадност на детето кон неговото семејство како најтесно поврзана група. Комбинацијата на двете имиња пред сè првото име е она што го прави детето индивидуа, едно посебно суштество на овој свет.

Учениците треба да се гордеат со своите имиња и треба да знаат да објаснат какво значење има нивното име, каква надеж отсликува и зошто родителите го одбрале токму тоа име.

При реализација на оваа тема наставникот мора да биде многу обѕирен и внимателен со учениците.

Можно е некои ученици во одделението да не живеат со своите биолошки родители; некои од нив можеби ги изгубиле своите имиња поради присилна миграција или слично. Наставникот треба да покаже големо разбирање и сензибилност во пристапот кон овие деца.

Наставната единица „Имињата не се само букви“ содржински се надоврзува на првата наставна единица „Јас имам само едно име – ние имаме едно училиште“. Онаму каде што учениците се сеќаваат треба да се воспостават врски. Инаку може втората наставна единица и самостојно да се изработи.

В Клучни прашања за рефлексija на втората наставна единица		
Доживување на детските права	Запознавање на детските права	Спроведување на детските права
<i>Наставник</i>		
На кој начин се водеше сметка за принципите на детските права во одделението и училишната заедница?	Што сега учениците знаат за детските права?	Оспособување како да се преземаат иницијативи надвор од училиштето: Што научија учениците за нивната иднина?
Училиштето е дел од нашиот живот; одделението е микро општество за себе. Со тоа што децата ги познаваат имињата на сите други деца и самите бидат повикани по нивните имиња, стануваат свесни за нивниот идентитет. Десно споменатите членови на детските права преку оваа наставна единица се учат во училница.	Членови 7, 8, 12, 13 (види Конвенција за правата на децата во додатокот)	Децата можат да одлучат каде да се обеси нивниот постер. Можеби треба да се обезбеди простор во ходникот или во влезниот хол, така да ова мора да се дискутира со други наставници или директорот на училиштето.
<i>Ученици</i>		
Како ги доживеав детските права во одделението?	Што научив за детските права?	Каква иницијатива сум способен да преземам сега?
Видов дека сите други деца и наставникот ми посветија внимание. Сите ме ислушаа и сега секој го знае моето име. Моето име ме прави да се разликувам од другите. Ги знам имињата на сите други деца во одделението и значењето на тие имиња. Знаам и нешто за нивните животи.	Како деца имаме посебни права: Имаме име кое никој не може да ни го одземе (член 7) од Конвенцијата. Иако сме деца веќе имаме наша животна приказна, живот поинаков од оној на другите. Ова секогаш ќе биде дел од мене (член 8). Имам свое сопствено мислење и можам да го искажам; а и другите деца исто така (членови 12 и 13).	Ако сретнам некој на игралиште или на некое друго место, ќе се обидам да му го дознаам името и ќе му го кажам моето.

Г Микро планирање

Активност 1: Сите наши имиња!

Наставникот седи со учениците на столчиња во круг. Учениците во рацете држат картички или ленти од хартија на кои со големи и добро читливи букви се напишани нивните имиња. Исто така и наставникот има картичка или лента од хартија со неговото име и презиме. Сите по ред ги кажуваат своите имиња. Другите ученици мора да внимаваат да ги запомнат имињата, ако веќе не ги знаат. Ова може да се реализира преку различни игри, од кои некои поради нивниот карактер на загатка се посебно погодни ако децата веќе добро си ги знаат нивните имиња:

- Децата си го кажуваат своето име и имињата на другарчињата што седат од нивната десна или лева страна. „Јас се викам ..., а тој што седи до мене од лево е ..., и ..., тој што седи до мене од десно е ...“
- Да се најдат обележја кои за различни деца се исти на пр. боја на пантолони или сукња, иницијали, очила, боја на коса итн. и да се направи загатка од тоа: „X, Y и Z имаат нешто заедничко. Можете ли да ми кажете што е тоа?“ Повеќе пати да се повтори.
- Сите картички со имињата да се соберат. Секое дете влечи по ред една картичка без да го прочита на глас името. Потоа сите ги покажуваат картичките со имињата. Кој може да воспостави ред на ова безредие и да определи кое име на кое дете му припаѓа?
- Варијации: Се собираат сите картички со имињата. Секое дете влечи по ред една картичка без да го прочита на глас името. Децата го опишуваат „нивното“ дете чија картичка ја поседуваат без да го кажат името („моето дете има црвена коса и е прилично големо“ итн.). Другите се обидуваат да погодат за кого се работи.
- Качување во автобус: било кое дете ја започнува играта велејќи: „Јас сум Ана, јас се качувам во автобусот“. Следното дете продолжува: „Јас сум Сандра и се качувам во автобусот со Ана“. Детето до Сандра продолжува на ист начин и ги вклучува веќе споменатите деца: „Јас сум Том и се качувам со Ана и Сандра во автобусот“. Ако децата сè уште не се познаваат, треба да следи редоследот како што седат децата во круг. Така за децата ќе биде полесно да си ги запознаат имињата. Оваа активност да продолжи сè додека не седат сите деца во автобусот. Треба да се внимава децата меѓусебно да си помагаат и да не се усрами некое дете ако на пр. заборавило некое име.

Следи класен разговор за прашања и импулси од видот на:

- Си го сакам ли моето име? Ако да, зошто?
- Понекогаш се менуваат имињата или се кратат на прекари. Дали и јас имам прекар, си го сакам или не? Зошто?
- Прекари во нашето семејство или познанство; што значат и од каде доаѓаат.
- Замислете си: Едно училиште или еден свет во кој сите би имале едно име или би немале никакво име? – Што би значело тоа?

Остаток од лекцијата, доколку има уште време:

- Изразот „Јас се викам...“ да се обработи на различни јазици во класот; задача секое дете да го научи на два јазици. (Надоградување: дополнително прашањето: „А како се викаш ти?“)
- Изработување на посебно убаво украсена лична картица со името.

Активност 2 : Како го добив моето име!

Наставникот има подготвено ленти од хартија на кои се запишани следниве реченици: (се разбира дека се можни варијации – некои реченици можат да се испуштат, променат или да се дополнат итн.)

Важно е да се има име.

Моето име – тоа сум јас.

Врз основа на нашето име се препознаваме меѓусебно а и самите себе си.

Нашето име искажува нешто за нас. (се мисли на полот, односно регионот на потекло).

Со своето име и презиме детето станува дел од една држава.

Со бирање на одредено име, родителите често изразуваат некои желби, надежи и чувства.

Наставникот му ги чита на одделението речениците од лентите хартија. Потоа ги става лентите на страна и ги замолува учениците да го објаснат нивното значење со сопствени зборови и да го дискутираат (одделенски разговор). Од предност е да се подели на две до три порции, односно два до три круга.

На крај наставникот го дели и објаснува работниот лист кој учениците треба да го пополнат за домашна задача (види материјал долу). За да биде сигурен дека учениците го разбрале ги поминува прашањата со децата, имено:

- Кога сум роден/а?
- Во колку часот?
- Во кој ден од седмицата?
- Каде сум роден/а?
- Кој беше присутен кога се родив?
- Колку долг и тежок бев кога се родив?
- Зошто моите родители го избраеле за мене името кое денес го носам?
- Што значи моето име?
- Каде се среќава ова име и што значи тоа име на др. јазици?

Активности 3 и 4: Сите деца имаат приказна за раскажување!

Учениците седат во круг, пред себе го имаат пополнетиот работен лист, кој го пополнале како домашна работа и раскажуваат за тоа што разговарале со своите родители. Наставникот ги охрабрува учениците некои прашања да ги продлабочат.

Наставникот подготвува на ѕидната табла или на графоскопот листа во која ги запишува денот, времето, часот на раѓање. Можеби ќе се добие интересна шема. Помошни средства за да се најдат деновите во седмицата „Вечниот календар“ (да се најде на интернет).

Се разбира, би било поинтересно доколку децата можат да одговорат и на последното прашање – Зошто нивните родители го одбрале токму тоа име и што значи тоа име. За појаснување на значењето на христијанското име може наставникот да донесе евентуално и лексикон на имиња или да го пронајде значењето на името на интернет. Ова делумно функционира и за нехристијанските имиња.

Потоа сите деца добиваат задача индивидуално да изработат постер кој ќе ги содржи сите информации за нив и на него во писмена форма да се запишат сите информации за себе. Наставникот можеби ќе треба да им помогне на некои од децата во изработката на постерот, бидејќи некои ученици не се доволно оспособени за пишување.

Алтернативно решение: учениците можат да нацртаат слика за себе во нормална реална големина. Ова може да се направи на следниов начин: детето легнува на хартија залепени A2 листови или ролна која е поставена на подот, барајќи поза, на пример, трчање или стоење со испружени раце. Друго дете ги црта контурите. Фигурата се сечи и се обојува со водени боици. Евентуално може да се доцртаат говорни облачиња на кои на пр. е напишано на мајчиниот јазик на детето „Јас се викам...“ и/или се додава лист на контурите на кој се запишуваат најважните податоци за соодветното дете.

На крај се презентираат плакатите или контурите и се договара каде и како ќе се изложат постерите во училишната зграда или училницата. Наставникот ги поддржува учениците/ученичките во донесувањето на одлуката.

Материјали: работен лист за учениците

Моето име има сопствена историја – Што сакам да дознаам?

Кога сум роден/а?
Во колку часот сум роден/а?
Во кој ден од седмицата сум роден/а?
Какво било времето тој ден?
Каде сум роден/а?
Кој друг бил присутен во моментот на раѓањето?
Колку сум бил/а долг/а и тежок/шка?
Зошто токму ова име ми било дадено?
Што значи моето име?
Каде се среќава тоа име и што значи на други јазици?

Ние сме волшебници!

А Грубо планирање

	Клучно прашање/ тема	Клучна активност	Потребни материјали
Активност 1	Какво решение за еден проблем може да најде нормален човек, а какво еден волшебник?	Учениците се учат да прават разлика помеѓу реалните и „магичните“ решенија. Тие цртаат „нормален“ човек или волшебник.	Сидна табла (така подготвена што ќе можат да се собираат идеите на децата); лепило; хартија А4; боици
Активност 2	Кои се централните права на детето? Кои проблемски подрачја се опфатени во нив? Кои решенија ни текнуваат на овие проблеми?	Во дискусија за елементарните детски права учениците ги запознаваат основите и формулираат фантастични и реалистични решенија за актуелни проблеми во врска со овие права.	Подготвени фигури на хартија; боици
Активност 3	Како можеме во избраните проблемски ситуации да бидеме поткрепувачки активни; кои конкретни решенија можеме да ги изработиме за одредените ситуации?	Учениците се обидуваат да најдат решенија за тешки ситуации од секојдневието. Тие ги применуваат решенијата преку игра на улоги.	Евентуални реквизити за играње на улоги
Активност 4	Како ги оценуваме предлозите за решенија кои нашите соученици ги презентираат во играњето на улоги; Што научивме на овој начин?	Учениците ги изведуваат нивните игри на улоги во одделението и ги дискутираат погодените решенија.	Евентуално реквизити за играта на улоги

Б Основа и наставни цели

Децата многу бргу стануваат свесни дека многу работи се надвор од нивна контрола. Често се носат одлуки кои имаат директно влијание на нивните животи, без тие да можат да влијаат. Но, децата можат да се повлечат во еден свет на фантазија. Тоа во никој случај не треба да се цени само како обид да се избега од реалниот свет. Светот на фантазијата е повеќе област во која се кројат нови планови, се рефлектираат искуства и се собираат сили за враќање во реалниот свет.

За наставниот проект во наставната единица 3 се повикуваме на имагинативното богатство на децата. Ние им даваме шанса нивните идеи и фантазии да ги претворат во решенија на проблеми во врска со елементарните детски права. Појдовна точка притоа е привлечната претстава да се биде волшебник и да се располага со магичните сили.

Во целите на проектот се вбројува и тоа децата да ги запознаваат детските права во една сосема едноставна форма. Истовремено треба да се изработат решенија за проблемските ситуации кои стојат зад некои детски права. Овие можат и треба пред сè да бидат „магионичарски решенија“ – фантастични и магични -, во вториот чекор треба да се размислат и претстават реалните практични предлози. Овде наученото може да се извежба и продлабочи и во врска со едноставни ситуации од училишното секојдневие (на пр. „Ред во училницата“, „Однесување во дворот на училиштето“).

Најважна за успешноста на оваа наставна единица е комуникацијата во училницата. Притоа важен е изборот на соодветен распоред на седење, односно распоред на седење кој ќе овозможува комуникација. Во поглед на групната

дискусија препорачуваме децата да седат во круг или околу една маса.

Совет за термин за спроведување на оваа наставна единица: Во принцип се разбира по слободен избор; особено соодветни би биле втората и третата седмица од ноември т.е. времето пред денот на детските права на 20. ноември (види предлози на крајот на четвртата активност).

В Клучни прашања за рефлексја на часовите по детски права		
Доживување на детските права	Запознавање на детските права	Спроведување на детските права
<i>Наставник</i>		
На кој начин се водело сметка за принципите на детските права во училиницата или училишната заедница?	Што сега децата знаат за детските права?	Да се научи како да се преземе нешто активно надвор од училиште; што научија децата за нивната иднина?
Училиштето е како микро-општество. Учениците дискутираат заедно и изнаоѓаат решенија за проблеми. Постои интеракција и меѓу нив самите, а не само со наставникот.	Членови 13, 14, 28, 31 (види ја Конвенцијата за детски права во додатокот)	Учениците размислуваат за реални ситуации во нивниот живот и во врска со детските права и се обидуваат да изнајдат решенија за нив.
<i>Ученици</i>		
Како јас ги доживеав детските права во наставата?	Што имам научено за детските права?	Како можам сега да преземам нешто активно?
Се ислушавме едни со други и меѓудругото дознавме дека нашите желби, проблеми и предлози за решение можат многу да се разликуваат. Видовме како тоа го дискутираме и како заедно можеме да изнајдеме решенија за проблемите.	Знам дека децата имаат посебни права, имено детски права. Знам дека има Меѓународен Ден на децата и тој се слави на 20 ноември. Учам за да можам да разликувам чуда од реални решенија за проблеми во реалниот живот.	Знам дека другите луѓе и јас имаме човекови права, но морам да направам нешто за да бидам сигурен дека правата се заштитени –и моите и на останатите луѓе. Изнаоѓање на решение на проблем не е лесно и ние не можеме да ги решиме проблемите одеднаш. Некои од нашите желби нема да се исполнат уште долго време.

Г Микро планирање

Активност 1

Одделението е собрано во еден голем полукруг на столици пред сидната табла; секое дете треба да има добар поглед на таблата.

Наставникот покажува цртеж (на сидната табла или на проектор), на првиот може да се види обичен маж или жена, а на вториот волшебник.

Разговор за тоа:

- Што е разликата помеѓу волшебник и обични луѓе? Што може посебно магионичарот (волшебникот)?
- Што прави „нормален“ човек во посебни ситуации, на пр. кога нема повеќе леб дома?
- Што би направил волшебник во иста ситуација?
- За поттикнување на фантазијата децата да најдат други примери, евентуално поддржани преку поттик на наставникот. Наставникот протоколира на сидната табла во една табела по следната илустрација:

	„обичен“ човек	Волшебник
Ситуација 1 (на пр. глад)		
Ситуација 2 (на пр. сиромаштија)		
Ситуација 3 (на пр. досада)		
Ситуација 4 (на пр. роденден)		
итн.		

Потоа дискусија за различни ситуации и решенија. Импулси притоа:

- Има ли решенија или идеи кои потекнуваат од добар или од лош волшебник? Како би постапиле добри т.е. лоши волшебници во одредени ситуации?
- Кога последен пат си посакал да станеш волшебник и што си сакал да промениш?
- Која е во моментот твојата најголема желба? Како би ја исполнил како волшебник? Како изгледа реално со исполнувањето?
- Итн.

Наставникот ги охрабрува учениците да ги искажат своите идеи и размислувања и притоа ги поддржува. Тој им објаснува на учениците дека во следните активности ќе зборуваат за волшебници и им задава задача да бараат слики со волшебници во списанија и книги и

интернет и ако е можно да ги донесат на училиште. Истовремено се обезбедува место за изложба.

Доколку останува време децата треба по можност да нацртаат фантастичен волшебник и покрај него, евентуално, еден „обичен“ човек. Овие слики (евентуално да се изработат како домашна работа) можат да бидат интегрирани во изложбата.

Активност 2 (Времетраење околу 1 ½ лекција)

Вовед: Разгледување и коментирање на изложбата (види горе), доколку таа достигнала презентативен обем. Поттикнување за понатамошно собирање.

Потоа формирање на круг на седење и „предавање“ / раскажување од страна на наставникот за десетте најважни права на децата. Наставникот во оваа централна активност известува како пред повеќе од 50 години се напишани специјалните права и како биле потпишани од многу држави кои се занимаваат со животот и ситуацијата на децата. Тој ги парафразира и коментира на јазик соодветен на возраста, десетте најважни права на децата соодветно на Декларацијата за правата на детето од 1959 (позади во додатокот на материјали за печатење; спореди ја и илустрираната кратка верзија која на интернет се појавува под „Детски права УНИЦЕФ“). Извештајот треба да биде што е можно попрегледен, пововеден и усогласен според децата; реални примери и вклучувањето на децата можат да го поддржат ова.

Како завршеток и резиме на оваа активност би можело со одделението да се опфатат најважните точки и да се запишат на сидната табла, ова евент. и како пример за сопственото внесување во тетратката на крај.

Одлучувачки е учениците да разбрале,

- дека има детски права
- дека и кај нас важат за секое дете
- дека нивна цел е да му овозможат на секое дете растење во здрава и нормална состојба (се мисли како на телесниот така и на моралниот, душевниот, интелектуалниот и социјалниот развој)
- и дека треба да се почитуваат слободата и личното достоинство на детето.

Во следниот чекор наставникот поставува 20 фигури од момчиња и девојчиња кои претходно се исечени од самите ученици или од наставникот. Овие фигури се ставаат на подот во четири групи од по пет фигури. Наставникот коментира дека секоја група има посебен проблем:

- Кај првата група се работи за телесната благосостојба (исхрана, здравје итн.).
- Кај втората група се работи за душевни аспекти (без дискриминација, право на приватна сфера итн.).
- Кај третата група се работи за интелектуални развојни можности (право на образование, информација итн.)
- Кај четвртата група се работи за луѓе од опкружувањето на детето (семејство, пријатели итн.).

По ова објаснување одделението се дели во четири групи од кои секоја е надлежна за една од горните четири групи на детски фигури. Работни напатствија: Земете ги вашите пет фигури и напишете на секоја од нив во јас форма нешто што ѝ фали / од што пати! Кај групата „душевни аспекти“ тоа би било на пр.: „Ме исмејуваат оти сум странец“, „Страдам

бидејќи немам пријатели“, „Јас сум тажен бидејќи другите ме исмејуваат поради мојот јазик“ итн.

Следниот круг (или комбинирано со горниот): Е сега ние сме волшебници и би сакале да им помогнеме на овие деца за да ги стекнат нивните детски права! Запишаните фигури по ред се обработуваат секоја под следните прашања:

- Читајте што пишува на детето, од што пати.
- Како би можел да помогне волшебникот?
- Што би можел да направи тој за да му биде утре и задутре подобро на детето?
- Што би можело детето самото да направи за да му биде подобро?
- Што би можеле „нормални“ луѓе – на пример ние! – да направиме за да му биде подобро на детето?

Овој круг би можел да се спроведе или во и со целото одделение или во зависност од големината на класот и останатото време – во две или повеќе помали групи.

Активност 3

Наставникот уште еднаш ги повторува 10-те најважни детски права (види горе, активност 2). Денес се работи за тоа да се погледнат конкретни ситуации во реалниот живот, кај кои овие права би дошле во игра или би требало да дојдат. Наставникот ги стимулира учениците да размислуваат по двајца за места и ситуации од секојдневниот живот кои за нив самите и за нивните соученици, постари или помлади соученици се тешки и каде се повредуваат нивните права или би можеле да бидат повредени. За воведување и илустрирање како и за растер при собирање на мислењата може да послужи следната листа на места и ситуации на ѕидната табла:

Места:

- Училницата
- Училишниот двор
- Патот до училиште

Ситуации:

- Кавги и различни мислења
- Дома нема ручек
- Ненапишана домашна задача
- Да се биде истепан
- Да се нема другари
- Да не се поседува зимска јакна
- Да се нема спортска опрема.

Разговорен импулс: „Ние сега се ставаме во улога на волшебник. Ние вежбаме како се наоѓаат решенија за вакви ситуации.“

Пред сè во пленум се дискутираат 2 или 3 ситуации и соодветни решенија за нив – по можност не премногу „магични“ туку и реални. Потоа учениците формираат групи од по 3 или 4 ученици и во нив избираат една ситуација, со која ќе се занимаваат и за која сакаат да презентираат едно решение. За тоа секоја група треба да изработи игра со улоги која оваа ситуација прегледно ќе ја илустрира и истовремено да претстави едно решение. Денешниот час служи за подготовка, а изведбата и дискусијата на инсценирањето ќе следи на идниот час (не веднаш, потоа поради задачите, види долу).

Наставникот ги објаснува правилата за играта на улоги – време за подготовка и време за изведба (време за играње на пр. 5 мин.); Содржина (Ситуација плус решение) евент. техничките аспекти на играта (гласно говорење, примена на реквизити итн. – тој ја поддржува групата, при потреба дава предлози и слуша. Како задача за четвртата активност треба учениците да размислат како можат и сакаат да ја украсат сцената со костими и реквизити.

Активност 4

Кратка инструкција на одделението во поглед на следната сценска игра: податоци за време, јасни импулси на набљудување за гледачите (на пр. дали ситуацијата е разбирливо претставена? Дали решението е реално? Дали актерите зборуваа / играа јасно и „вистински“? итн.); овие задачи на набљудување да се запишат на ѕидната табла!

Фаза на играње: Секоја група си ја игра својата сцена (проблем плус решение) пред одделението. Времето (на пр. 5 минути за секое инсценирање) треба да се испочитува.

По секоја активност или по секои две инсценирања: Дискусија за г.н. прашања и за прашања кои се специфични според ситуацијата и проширени прашања (на пр. Кој има доживеано слична ситуација? Како тој/таа реагираше во таква ситуација? итн.)

Завршна дискусија (одделенски разговор) за различно одиграните проблемски ситуации и решенија, заокружување преку повторно навраќање кон детските права; Освестување дека конечно се работи или работело само за нив.

Евентуално, проект на меѓународниот ден на правото на детето (20. ноември) да се направи нешто за тие права (информација на друго одделение за детските права, креативна реализација на пр. во ходникот на училишната зграда, мали театарски изведби врз основа на штотуку изведената игра на улоги итн.).

Нашите права-наше богатство

А Грубо планирање

	Клучни прашања/ тема	Клучна активност	Потребни материјали
Активност 1	Зошто ни се потребни посебни права за децата?	Учениците се запознаваат со проектот „кутија со богатство“, и дискутираат како можат да го испланираат и изведат.	Предмети кои одговараат за одредени детски права како пример и за поттикнување; картички со слики за правата на децата; текст за правата на децата (види додаток)
Активност 2 (плус воншколски активности во следните седмици)	Мојата лична „кутија со богатство“ - Нешто сосема посебно	Децата ја декорираат нивната кутија и се подготвуваат за нивните „богатства од детски права“.	Секое дете донесува метална, дрвена или картонска кутија на училиште; копчиња во боја, парчиња од штоф итн.; лепак и ножици
Активност 3 (после период од неколку седмици)	Моја кутија со богатство, твоја кутија со богатство – меѓусебна размена!	Децата ги покажуваат нивните богатства и кутии со богатство преку подготвување изложба на нивните клупи.	Ученичките кутии со богатства со содржината.
Активност 4 (непосредно пред 20 ноември)	Како може да се организира изложба?	Учениците ги изложуваат нивните богатства и кутии со богатства за да можат сите останати ученици да ги набљудуваат.	Простор или место за изложбата (од предност, но не присилно во училишната зграда)

Б Основа и цели на учење

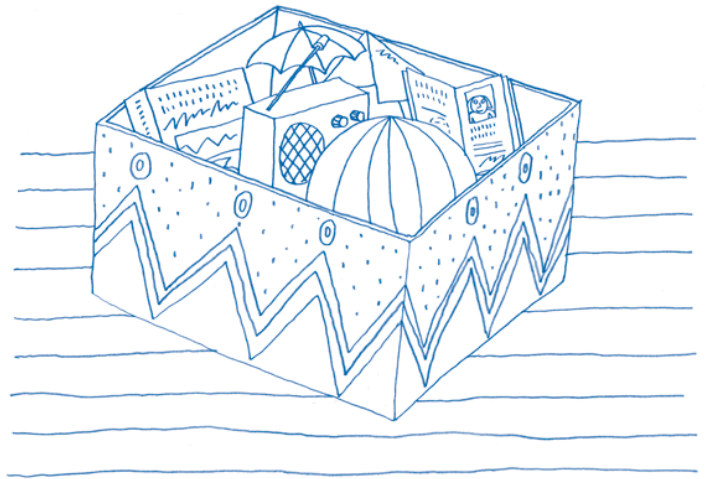
Учениците стекнуваат продлабочени знаења за детските права. Во текот на подолг временски период тие се занимаваат со содржината и намерата на овие права обидувајќи се да пронајдат предмет кој што ќе илустрира или симболизира некое од правата, при што секое дете ќе пронајде негово индивидуално решение. Услов е учениците точно да ги разбрале поединечните детски права.

Врз основа на теоријата на учење, задачата им дозволува на тие што учат активно да си го организираат процесот на учење. Оваа постапка значително ја зголемува можноста да се стекнат поголеми знаења. Исто така и околноста што секое дете си изработува индивидуална кутија со богатството, придонесува децата посилно да се идентификуваат со нивните права, емоционално и интелектуално.

Овој проект се реализира подолго време (пет до седум недели) и ги стимулира учениците да ги дискутираат и споделуваат своите идеи.

По повод Меѓународниот ден на децата (20 ноември), во училиштето може да се организира изложба на детски кутии со богатство. Таа ќе ги поттикне и стимулира и учениците од пониските одделенија по една или две години и самите да направат нешто слично.

Временски почеток на работата на овој проект: првенствено од крајот на септември до средината на октомври.

В Клучни прашања за рефлексија на четвртата наставна единица

Доживување на детските права	Запознавање на детските права	Спроведување на детските права
<i>Наставник</i>		
На кој начин се водело сметка за принципите на детските права во училиницата или училишната заедница?	Што сега децата знаат за детските права?	Да се научи како да се превземе иницијатива надвор од училиштето: Што учениците научија за нивната иднина?
Секој ученик има право да развие личен и уметнички стил на изразување. На овој начин на учениците им се зголемува самодовербата и научуваат повеќе за себе си и за другите.	Сите детски права се претставуваат и дискутираат.	Учениците учат да донесуваат одлуки и се залагаат за нивните решенија во разговор.
<i>Ученици</i>		
Како јас ги доживеав детските права на час?	Што научив за детските права?	Каква иницијатива сум способен да превземам сега?
Прекрасно е доколку училиштето стане средина во која ќе можат да се видат толку убави уметнички дела. Сега уживам да одам на училиште.	Долго време се занимавав со детските права. За секој член морав да донесам одлука, а тоа можев да го направам само тогаш кога ќе го разберев членот. Сфатив дека не е секогаш лесно да се разбере Конвенцијата на детските права.	Не се сите членови од Конвенцијата на детските права еднакво важни за мене. Јас размислив за тоа за кои членови би можел да се заземам. Размислив кои права се посебно важни за децата во другите семејства, региони или земји и што би можел да направам за да ги поддржам.

Г Микро планирање

Активност 1 (крај на септември/почеток октомври; времетраење околу 1 ½ часа)

Воведување: Наставникот го активира предзнаењето на одделението во поглед на правата на децата и ги рекапитулира најважните точки (спореди единица 3, активност 2). Тој им ги дава на децата копираните картички со детски права (види додаток) и ги објаснува така што учениците добро ги разбрале (кое право со која слика се поврзува) и се спремни за понатамошната работа. Оваа активност бара време и добра подготовка од страна на наставникот т.е. темелна лектура на Конвенцијата на правата на децата (види додаток). При појаснувањето на картичките не се работи за тоа да се направи точно подредување на

дословниот текст на Конвенцијата туку повеќе треба со помош на сликите да се каже нешто за соодветните права.

Во следната активност наставникот поставува, кон картичките за права на децата, една декорирана кутија, како празен ковчег за богатство на маса и неколку предмети кои се соодветни за илустрирање/симболизирање на некои картички на права на децата. Примери: За членот 7 (право на сопствено име со самото раѓање): мала свеќа како сеќавање на крштевањето и роденденот. За членот 28 (право на образование): еден мал молив. Наставникот го појаснува принципот на симболизирање и дискутира со учениците со помош на др. картици за правата на децата, други примери.

Наставникот ја објаснува понатамошната постапка:

На 20. ноември е Денот на правото на детето. Дотогаш секој ученик треба да заврши изработка на една кутија. Таа се полни со картички на правата на децата и со предмети кои имаат врска со права на децата. Секој ученик сам избира и одлучува кои предмети кои детски права треба да ги симболизираат.

Појаснување на конкретната задача: Секое дете мора до следната недела да си обезбеди за ковчеце кутија од картон, дрво или метал и него да го декорира и напише. Во барањето на соодветни ковчези децата треба меѓусебно да се поддржат. Украсувањето и обликувањето може делумно да се заврши во училиште на часовите по ликовно и ОТП така што задачата гласи само: донесете соодветна кутија и материјал за украсување, по можност многу, за да можете да им дадете од тоа и на вашите соученици.

Сите деца ги добиваат картичките со правата на децата и ги сечат. Тие треба да се стават во ковчегот откако тој ќе биде набавен и обликуван. Задача во врска со ова: Започнете со барање на богатството т.е. барајте го првото богатство / објекти кои се соодветни за симболизирање и визуализирање на поединечните детски права односно картички со правата на децата!

Можно (смисловно) продлабочување: Исечените картички уште еднаш заеднички да се погледнат, долу или позади на картичката со клучни зборови да се напише за кое право се работи.

Активност 2 (една седмица подоцна)

Децата си ги покажуваат едно со друго кутиите, материјалите донесени за украсување и првите објекти со кои сакаат да ги визуализираат / симболизираат поединечните картици (спореди ја задачата горе).

Размена / „Бура на идеи“

а) за можности за украсување на ковчегот со богатството;

б) за соодветните „симболи“ за поединечните права на децата (по можност со интегрирано повторување на најважните права на децата): Што би било соодветно за визуализирање на која картица, каде се наоѓаат такви објекти („богатства“) итн. Важно е „барањето на богатство“ да им помага на учениците да се запознаат со детските права и да ги разберат. Тие можат да изберат само еден предмет ако разбрале што значи едно определено детско право.

Почеток на работа на ковчегот со богатство со взаемна поддршка што се однесува до материјалите за украсување. Дали оваа работа ќе се заврши на училиште (евентуално во

рамките на дополнителен час) или ќе биде зададена како домашна задача одлучува наставникот.

За време на „фазата на собирање на богатството“ т.е. во следните четири до пет недели би требало учениците да си ги разменуваат нивните идеи и да смеат да покажат што имаат најдено: Кој што нашол за кое детско право? Што е посебно соодветно како симбол за која картичка за детските права? итн. Секако дека децата смеат да прифатат и применат идеи од соучениците. Настанува еден вид на натпревар кај кој се работи за тоа кој ученик со најкреативните и најоригинални идеи умее да го направи најубавото ковчеже.

Активност 3

Една недела пред Денот на детските права: Секое дете ги презентира предметите кои ги собрало за изложба на неговата школска клупа. Се разбира не мора за секое детско право да се презентира по еден предмет. Кратка „тура на разгледување“ (10 минути)

Децата меѓусебно си објаснуваат зошто го избрале токму тој предмет. Ова се случува по кратка заедничка иницијална фаза, најдобро во групи по тројца или четворица.). Потоа во пленум / одделенски разговор се води дискусија околу можностите како да се организира изложба на денот на детските права (20. ноември). Точки за дискусија: Како да се употребат витрини – ако ги има? Дали да се постават мали маси во училишната зграда? Дали да ја претворат училницата во музеј на детските права на денот – 20 ноември? Можеби треба да се провери дали и друго одделение има сличен проект. Кој проверува и координира по потреба? Дали да ги поканат директорот, други наставници, техничкиот персонал во училиштето, па дури и родителите? Дали да направиме инфоплакат за изложбата? Дали треба да има некаков вид на свечено отворање на изложбата? Дали едно дете или наставникот да одржи краток говор? Дали по тој повод да извежбаме песна или дури да искомпонираме? итн.

Активност 4

Ден на детските права, 20 ноември (односно околу тој датум):

Учениците подготвуваат изложба соодветно на договорениот план и им ги презентираат нивните ковчежи со богатство на др. ученици. Поврзано со тоа треба задолжително да има информација за детските права за кои конечно и се работи (на ова треба специјално да се упати и би требало да се упати на еден плакат во изложбата или во говорот за отворање на изложбата).

Потоа во одделението да се развие дискусија / анализа (евент. прво писмено, потоа усно): како протече овој обемен (тежок) проект, кои искуства ги стекнавме? Што успеа добро, каде можевме нешто подобро да направиме? итн.

Сами ги договараме правилата во нашата училница

А Грубо планирање

	Клучни прашања / тема	Клучни активности	Потребни материјали
Активност 1	Кои права ги има секоја личност во нашата училницата?	Учениците во групи изработуваат список со предлози на правила во нивното одделение.	А3 листови
Активност 2	Што се добри правила? Зошто правилата можат да бидат досадни, а зошто корисни?	Децата размислуваат за принципот на редот и правилата.	Прирачници со основите за правилата за демократија, празни листови А4.
Активност 3	Како можат детските права да го покажат нивното делување во училницата?	Учениците во групи изработуваат предлози за правила во согласност со поединечните детски права.	Прирачници, копирани или напишани од самите ученици.
Активност 4	Изработување на групни предлози и усогласување на правила за класот.	Учениците ги споредуваат своите идеи и се обидуваат да најдат заедничко решение за одделението.	-

Б Основа и цели на учење

Ако ги набљудуваме правилата за во училница од аспект на човековите или детските права, ненадејно ќе добиете значење кое го надминува само придржувањето до редот и мирот во училницата.

Човековите и детските права не се само збир на умни правни норми кои сами по себе важат. За да функционираат и да можат да се развијат навистина во служба на рамноправноста и правдата ќе мораат активно да се применат и спроведат како инструменти и правила во секојдневието. За учениците во секојдневието училиштето е многу важен елемент; за некои од нив дури и центар на нивното секојдневно живеење покрај семејството. Но, училиштето е многу повеќе од тоа: тоа е единственото место каде учениците можат да научат како да се

однесуваат во заедницата во заштитена рамка и простор. Училиштето како целина, од училницата преку целата училишна зграда и двор сè до структурата на училиштето и нејзиното раководство формира модел на општество во мало, претставува еден вид на микро-општество. Она што учениците овде го учат, развиваат и испробуваат со голема веројатност ги формира во нивното однесување надвор од училницата и училишната заедница. Тоа свесно да се прави и да се искористи за воспитанието во смисла на детските права е важна цел на оваа наставна единица.

Во тоа спаѓа и увид во фактот дека правата и обврските образуваат надополнувачки пар на поим и концепт. Тие си припаѓаат меѓусебно како денот и ноќта, како летото и зимата. Правата и обврските зависат едни од други. Човековите и детските права не можат да се разберат доколку не се препознае оваа взаемна зависност.

Преку овој проект учениците ќе проучуваат неколку членови од Конвенцијата на правата на децата и тоа:

членот 12 – правото на сопствено мислење;

членот 13 – правото на слобода на изразување;

членот 28- правото на образование

членот 31- правото на слободно време и одмор.

В Клучни прашања за рефлексija на петтата наставна единица		
Доживување на детските права	Запознавање на детските права	Примена на детските права
<i>Наставник</i>		
Како се води сметка за принципите на детските права во училиницата или во училишната заедница?	Што знаат сега децата за детските права?	Учење како надвор од училиштето може нешто активно да се превземе: Што научија учениците за нивната иднина?
Преку оваа единица, децата непосредно дознаваат дека на сите луѓе им се потребни правила за да можат заедно да живеат; кои мора да ги разбираме и дека детските права претставуваат таков систем на правила.	Член 12,13,28,31 (види Конвенција на детски права во додатокот)	Учениците разбираат како се воспоставуваат правила во една демократија. Ќе умеат да учествуваат во демократските процеси на донесување одлуки.
<i>Ученици</i>		
Како ги доживеав детските права на час?	Што научив за детските права?	Што можам активно да превземам?
Разбрав дека правата и обврските се нераздвоиви. Осознав дека правилата и правата се создадени од страна на луѓето и за луѓето, дека се менливи и дека не е лесно да се усогласиме на правила кои се обврзувачки за сите членови на една група.	Сега знам дека имам право да учествувам во изработката на правила за нашето одделение. Свесен сум дека развојот на Конвенцијата на детските права бил резултат од сличен процес.	Сега можам да се обидам да најдам слични правила за соживот во моето семејство, спортски клуб или заедно со моите пријатели. Мене ми е важно по можност сите учесници да земат учество и да успееме да се усогласиме на компромис.

Г Микро планирање

Активност 1

Информативен вовед и преглед за проектот односно за програмата на следните четири активности.

Модерирана дискусија од страна на наставникот на тема „Права и Обврски“. Можни импулси:

- Кажете некои права кои ги имате во училиницата / во дворот на училиштето / во семејството! Сетете се на детските права за кои нешто веќе сте слушнале!

- Овие права дејствуваат дури тогаш кога и другите ги почитуваат. Кон секое право припаѓа за другите / за сите нас и една обврска! Размислете за примерот за правото на сопствено име! А сега со други примери кои ги споменавте!

Учениците се делат во три, шест или девет групи (во зависност од големината на одделението, групата не треба да има повеќе од 5 деца). Делењето на учениците во групи може да биде со помош на игра или едноставно со избројување. Групите се означуваат со А, Б или В.

Секоја група назначува известувач – ученик. Потоа кратка рунда во одделението: Како го избравте известувачот во вашата група?

Секоја група добива лист хартија, поделен на три еднакви дела. Во горната третина групата ги запишува сите права кои според нивно мислење му припаѓаат на секое лице во класот (вклучувајќи ги наставниците). Сите предлози се запишуваат по усогласување на групата и потоа се нумерираат.

Кратка рунда во класот: Што имате запишано (содржинска размена)? Колку добро функционира оваа вежба? Што го поддржа процесот на одлучување? Што го попречи?

Листовите се даваат на следната група (А на Б, Б на В, В на А).

Групата ја оценува листата со правата од претходната група и ги дискутира следните прашања: Кои обврски спаѓаат во овие права? Кои обврски мора да ги превземеме за да ги респектираме овие права? (На пр. на правото „Сите имаат право да бидат сослушани“ обврската „Ние имаме обврска да сослушуваме“)

Групата во средната третина од листот ги запишува обврските кои припаѓаат на правата во горната третина (со употреба на истите броеви).

На крајот на активността наставникот ги собира делата од учениците и ги прегледува до следната активност.

Активност 2 (Времетраење околу 1 ½ лекции)

Модерирана дискусија од страна на наставникот на тема „Правила“ илустрирана со упатување на пр. на правила во спортот, во училищата или во градскиот сообраќај. Аспекти / Импулси:

- Што е добро во тоа да има правила? А што би можело притоа да пречи?

- Кога сум среќен дека има правила; Кога тоа ме нервира?

- Кој поставува правила во различни контексти; кој има моќ во различни контексти да се спроведе придружувањето кон нив и да санкционира повреда на истите?

Како „влез“ на почетокот на активността, или како резиме потоа, може да се употреби и текстот на следната страница „Дисциплина и ред во демократијата и во училиштето“ (евент. во поедноставна форма).

Дисциплина и ред во демократијата – и во училиштето

1. Редот е неопходен под сите околности. Група без ред и правила не може да биде демократска.
2. Мора да постојат граници. Правилата може да бидат погрешни или несоодветни. Но, сè додека не се заменат со други, мора да се почитуваат. Но, мора да е возможно да се променат.
3. Од самиот почеток, децата треба да учествуваат во создавањето и применувањето на правилата. Само на овој начин тие ќе можат да се идентификуваат со правилата.
4. Училишната заедница не може да функционира доколку не постои взаемно почитување и доверба. Понекогаш е тешко да се обезбеди таква атмосфера.
5. На местото од натпреварувачкиот мора да дојде тимскиот дух.
6. Пријателската атмосфера е од суштинско значење.
7. Одлучувачка улога игра тоа како наставникот успева класот да го води демократски, развивањето на чувство на припадност во групата, воспоставувањето на комуникација итн.
8. Групната комуникација е одржлива само во демократски воденото одделение и мора постојано да се негува.
9. Учениците треба да се охрабруваат постојано да истражуваат нешто ново и да учат од нивните грешки.
10. Слободата мора да се движи во рамките на одредена граница. Само на овој начин е можно да се развие индивидуална свесност за одговорност.
11. Дисциплината и редот ќе се прифатат од луѓето, ако секој се развива и може да дојде до израз и ако се поддржи групата и се изградат задоволувачки односи и работни услови.

„Групата во која не се почитуваат редот и основните правила не може да е демократска“

Поделба на класот во исти групи како и во претходната активност. Наставникот ги дели АЗ-листите од претходниот пат и го дава следниот инпут:

- Погледнете го уште еднаш напишаното. Размислете за некои правила кои сметате дека се многу важни за нашиот соживот и кои сакате потоа да ги презентирате во училницата и да ги дискутирате! (Тоа може да се однесува на точки кои се наоѓаат на горните две третини на листот или и на нешто ново).

Напишете ги овие правила на најдолната третина на листот и тоа по следните директиви (најдобро да се одигра на еден или два примери!):

- Правилата треба да се формулираат позитивно, не како забрани.

- Формулирањето треба по можност да опфати обврска и право на пр. во форма на бидејќи-формулација. Пример: „Ние слушаме кога некој зборува, бидејќи секој има право да биде сослушан“.

Групите работат согласно зададените задачи. Потоа се спојуваат по две групи и си ги претставуваат нивните правила. Дискусија, фидбек и за разбирањето на формулирањето еونت. преработување / оптимирање.

Избор на максимум три правила по група; овие се запишуваат со големи букви на големи ленти од хартија (од А3 попречно исечени).

Трите правила од секоја група се обесуваат напред; се поведува разговор во одделението за нив при што еден говорител од секоја група ги објаснува соодветните правила.

Целокупен преглед, „крајна реакција“ со поглед на една збирка на правила кои сакаме како обврзувачки да ги обработуваме за нашето одделение:

- Што идентично или слично повеќепати се појавува?
Што како би можело да се резимира?
- Што би морало да се формулира прегнантно / поразбирливо?

Конечно изнаоѓање на консензус / усогласување на правилата. Секое дете смее да стави цртичка (или една лепенка) кај пет правила, кои според неговото мислење треба да бидат приоритетни на листата на правила на одделението. Правилата кои ќе добијат најмногу гласови (ограничено на пр. на десет правила) ја формираат листата на правила на одделението или ќе бидат додадени на веќе постоечка листа на такви правила. Тие можат да бидат запишани во посебен документ и да бидат потпишани од целото одделение. Овој документ добива проминентно место во училницата.

Рефлексија на учењето (при која воедно за прв пат ќе се применат и новообработените правила): Што ни помогна во досегашната работа, што беше тешко или со пречки? Како ти придонесе за активностите? Кои работи од другите во одделението беа од помош? Зошто, што тие направија?

Активност 3

Наставникот го актуализира / рекапитулира знаењето за детските права. (Спореди наставна единица 3, активност 2 и наставна единица 4, активност 1): Настанување; најважните детски права; евентуално врска со човековите права.

Потоа наставникот го претставува следниот избор на детски права, овојпат во врска со оригиналниот текст од Конвенцијата на детските права (види во додаток):

- член 12, претставување на сопственото гледиште и интереси
- член 13, слобода на изразување
- член 28, правото на образование
- член 31, правото на слободно време и одмор.

Учениците се делат на групи (како во активност 1 и 2 или се формираат нови групи од по 3 до 4 деца). Секоја група добива лист А4 и подготвува согласно долу наведениот примерок работен лист со по две колони. Во потесната колона (лево) ги набројува четирите права и ги распределува во рамномерни растојанија на страницата. Во пошироката колона (десно) се запишуваат мислите за правата и обврските кои се поврзани со соодветните права. Појдовна точка може да биде прашањето „Ако мојот сосед, една другарка или еден соученик го бара тоа право кои обврски произлегуваат тогаш за мене и за другите?“. Или (за член 28): „Кои предуслови мора да ги исполнат општеството и училиштето за да може да се гарантира правото за образование? Што и како можам да придонесам како член на одделението за успехот на тоа право?“ – Овие резултати се дискутираат во следната активност.

Имиња на членовите на групата	
Права	Правила и должности
<p><i>Член 12</i></p> <p><i>Претставување на сопствените погледи и интереси.</i></p> <p>За што се работи?</p>	
<p><i>Член 13</i></p> <p><i>Правото на слобода на изразување.</i></p> <p>За што се работи?</p>	
<p><i>Член 28</i></p> <p><i>Правото на образование.</i></p> <p>За што се работи?</p>	
<p><i>Член 31</i></p> <p><i>Право на слободно време и одмор.</i></p> <p>За што се работи?</p>	

Активност 4

Учениците си ги презентираат резултатите т.е. она што го запишале во работните листови од активност 3. Има по еден говорник на група. Следните аспекти би можеле да се тематизираат:

- Како постапивме кај оваа задача ? (процес на работа во групи и донесувањето на заеднички одлуки)?

- Што беше важно за нас? (Критериуми и вредности)?

- Што треба да направиме за да бидеме сигурни дека овие правила ќе се почитуваат? (Став кон правилата и нивната примена) ? Кои инстанци всушност се надлежни за овие четири детски права при почитувањето на правилата?

Можен крај: Заедничка крајна реакција, усогласување на заедничка формулација на правилата и обврските за четирите елементарни детски права. Замисливо е една група да добие задача да направи соодветен документ, во графичко и уметничко соодветна изработка, кој потоа заедно со одделенските правилата од активност 2 ќе биде изложен во училницата на денот на детските права како пример за применета демократија.

Детските права: Уметничко дело!

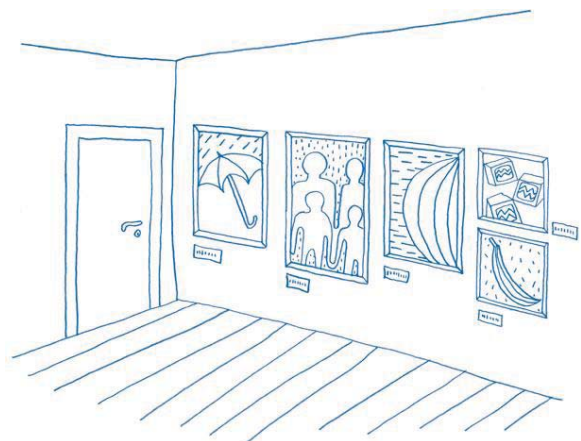
А Грубо планирање

	Клучни прашања/ тема	Клучна активност	Материјал
Активност 1	Што е уметнички проект? Како можат детските права да се претстават на уметнички начин?	Учениците одлучуваат кој член од Конвенцијата за правата на децата сакаат уметнички да го претстават и ги развиваат своите првични идеи.	Неколку списанија; правата на децата на картички или ливчиња
Активности 2 до 4	Како можат наставниците и учениците да се поддржуваат едни со други? Како ќе го прифатиме различното темпо на работење?	Учениците изработуваат еден или повеќе уметнички проекти. Учат да прифаќаат помош и како да им помагаат на другите.	Хартија, боички, лепило, списанија итн.

Б Основа и цели на учење

Детските и човековите права често се во врска со комплексни политички, социјални и лични проблеми. Покрај тоа има се разбира и долга традиција на уметничко претставување на детските и човековите права на кои ќе се повикаме во овој проект. Уметниците често во минатото добиваа задача одредени членови или делови на овие права креативно да ги претстават. На тој начин настанале многу прекрасни картички, календари, книги и филмови.

За учениците кои учествуваа уште во проектот со кутијата со богатство во наставна единица 3, овој уметнички проект им нуди и друга можност за продлабочување на темата за детски права со еден креативен пристап. Навраќањето на оваа традиција (како што следеше со кутијата на богатство во третата наставна единица) е соодветно на нашето убедување дека учениците можат да се занимаваат со обемна тема како што се детските права во смисла на комплетно усвојување, не само когнитивно туку и уметнички обликувано.

Ние препорачуваме оваа наставна единица да се испланира колку што е можно порано за да можат сликите да се изложат во училиштето на меѓународниот ден на детските правата (20. ноември), во Општинската библиотека, во Општинската зграда или во друга јавна институција.

Изложбата како цел на проектот истовремено е и кулминација и поттик. Таа треба да ја поддржи мотивацијата на учениците и тие да им пријдат на нивната задача со неопходната грижливост и креативност.

Забелешка: Првата активност, но и целиот проект може да се спроведе во соработка со наставник по ликовно воспитание или со еден локален уметник. Можеби и учениците имаат свои предлози во врска со ова, кои се разбира дека треба да бидат интегрирани во подготовката.

Замисливо е и дека проектот може да се спроведе со партнер одделение.

В Клучни прашања за рефлексја на шестата наставна единица

Доживување на правата на децата	Запознавање на правата на децата	Остварување на правата на децата
<i>Наставник</i>		
Како се води сметка за принципите на правата на децата во училишната заедница или во училишната заедница?	Што знаат сега учениците за детските права?	Учење како надвор од училиштето може нешто активно да се преземе: Што научија учениците за нивната иднина?
Особено на часовите по ликовно воспитание учениците стануваат свесни дека е возможно и важно да се развие сопствен начини на индивидуално изразување. Тие изнаоѓаат лични патишта кои различните права на децата уметнички ги реализираат.	Учениците го продлабочија нивното знаење за правата на децата и подробно се занимаваа со некои членови од Конвенцијата на правата на децата.	Учениците емоционално се во состојба да ги препознаат повредите на човековите права и да ги оценат. Тие ја развиваат оваа компетенција преку нивната лична анализа и претставувањето на повредите на правата на децата.
<i>Ученици</i>		
Како ги доживеав правата на децата во настава?	Што научив за правата на децата?	Што можам сега активно да преземам?
Овој проект ги претвори училишната и целото училиште во место кое заедно со другите го уредував и декорирав и во кое се чувствувам добро. Можам да ја изразам мојата личност и прифатен сум како индивидуалец.	Заедно со моите соученици подробно се занимавав со правата на децата. Можев да поставам многу нови прашања и сфатив дека не треба да се грижам ако сè уште не сум ги разбрал сите членови на правата на децата. Јас и понатаму ќе се занимавам со нив.	Посвесен сум за моите уметнички квалитети и можностите и се осмелувам повеќе да ги користам и понатаму да ги развивам. Тие се дел од мојата личност и понекогаш ми дозволуваат да се изразам многу подобро отколку со зборови или текстови. Можам да си замислам да споведам сличен уметнички проект со моите пријатели и резултатот да го употребам за поддршка на детски проекти.

Д Микро планирање

Активност 1 (времетраење околу 1 ½ лекции)

Темелно воведување на одделението во проектот. Централно притоа е што учениците

- евентуално уште еднаш се усогласуваат на темата права на децата;
- ги разбираат смислата, целта и авизираните производи на проектот;
- можат да проценат колку време им е потребно;
- научиле различни примери на уметничко претставување.

Во поглед на последната точка наставникот не само што смее да покажува примери за тоа како до сега биле илустрирани човековите права и правата на децата, туку напротив тој мора со покажување на различни стилови, медиуми и начин на постапување да ги поддржи децата да откријат сопствени уметнички начини на изразување.

Наставникот формира групи или им дозволува на учениците да формираат групи (од по околу три деца). Секоја група добива копија од правата на децата – или од канадската верзија (спореди „Кажете со право!“ во прилог) или скратена верзија на Конвенцијата од 1989 од страна на наставникот (види прилог). Задача: Изберете си три права на децата за кои би сакале да изработите „уметничко дело“ (слика, објект)! (Ова служи како основа за следната дефинитивна распределба.)

Фаза на читање и дискусија во групите; потоа пленум за дефинитивната распределба на избраните права на децата (на пр.: така што на една централна копија од правата на децата секоја група обележува што избрала; потоа се појаснува каде има преклопувања и како се постапува со истите, така што на крајот секоја група да најде по можност задоволително решение.)

Планирање на конкретното спроведување во групата. Прашања кои треба да се појаснат:

- Првични размислувања за концептот на планираната слика или објект;
- потребни бои, материјали, прибор и алати;
- планирање на времето (важно! Наставникот мора задолжително да внимава на тоа и да делува советодавно, дека идеите треба временски да се реализираат);
- идеи за планираната изложба (може подоцна да се дискутира во пленум).

Размена и дискусија на идеите и концептите во одделението.

Задача за следната активност: Во групите да се формулираат понатамошни идеи за проектот, информирање и инспирирање од списанија, интернет и библиотека, подготовка на скици или опис, евентуално да се започне со собирање на материјали. Секоја група подготвува за следната активност мала презентација на планираното, при што појдовна точка треба да биде појаснување на соодветното детско право дополнето со примери.

Активност 2 (прва половина)

Учениците си разменуваат мислења согласно задачата од крајот на првата активност и ги коментираат нивните идеи односно ги претставуваат нив со помош на нивните скици итн. Важно е учениците преку нивната слика или објект да покажат дека соодветното право на децата навистина го разбрале и дека се во состојба да дадат примери во кои ова право се исполнува, односно е повредено. Потоа треба јасно и прифатливо да наведат кое уметничко претставување го имаат предвидено за соодветното право, како конкретно изгледа нивното планирање во врска со тоа и каде зависат од помошта на одделението или од наставникот.

Појаснување на дефинитивниот концепт за изложбата со која ќе биде завршен проектот (по можност на 20. ноември). (Замисливо е и изработката на овој концепт во врска со овие концепти да се зададе како домашна задача која на пр. ќе биде расправана/дискутирана во третата активност.)

Активности 2 (втора половина) до 4

Учениците во втората половина од втората активност и во следните две активности имаат време да работат на нивните проекти (во зависност од обемот и видот на проектот може да се додаде и дополнително време на работење или време за домашна работа). Искуството покажува дека учениците се помотивирани доколку тие не работат сами туку кога работат заедно. Наставникот треба да ги охрабри по потреба да ги модифицираат, да ги развиваат и да ги оптимизираат нивните идеи. Како поддршка и поттик од наставникот може да се смета ако истиот на учениците им стави на располагање збирка од постери, илустрации, реклами, дијаграми итн. од списанија, весници, уметнички книги, веб-страни итн. Учениците можат исто така од дома да донесат соодветни документи вклучувајќи уметнички книги и списанија. Овие збирки не мора примарно да имаат врска со темата „права на децата“, туку да илустрираат различни можности на уметничко изразување.

Совети за изложбата:

- Доколку се планира изложба во училиштето, во училницата или во јавна институција треба да се договорат одредени норми во презентацијата (на пр. табли за означување во ист фонот и претставување).
- Замисливо е одредено наградување на изложените слики и објекти. Во комисијата која за оваа потреба треба да се состави, покрај ученици може да учествуваат на пр. и локални уметници или новинари.
- Доколку проектот (со или без награди) доведе до споменување во локалниот печат, тоа може да ја зголеми мотивацијата на учениците.

Дали тоа што јас го сакам е всушност она што ми треба?

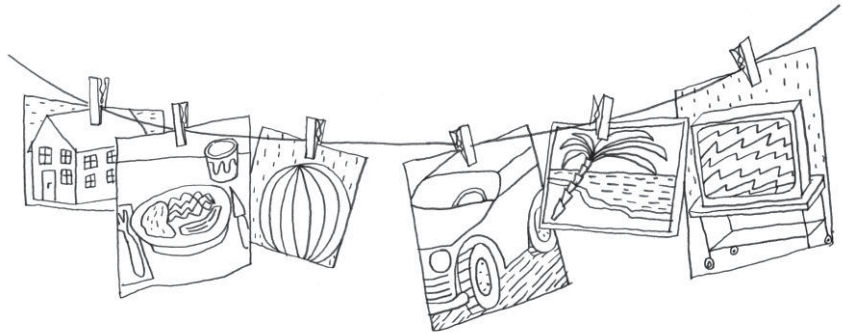
А Грубо планирање

	Клучни прашања/ тема	Клучни активности	Материјал
Активност 1	Што се моите желби?	Учениците ги рефлектираат нивните приоритетни желби и меѓусебно си ги објаснуваат.	Слики за формирање на групи
Активност 2	Што им треба на луѓето? Што би било убаво да се има?	Учениците учат да разликуваат помеѓу потреби и желби односно помеѓу основни потреби и други желби во врска со нивното самоостварување.	Стари весници; ножици; лепило; хартија; врвца; штипки
Активност 3	Што се желби, што се потреби?	Групата односно одделението се усогласува на 10 најважни потреби и желби.	(Материјали донесени од учениците)
Активност 4	Дали правата на децата соодветствуваат со нашите претстави за потреби и желби?	Учениците ги спореду- ваат нивните предлози со правата на децата и прават презентација на плакати на Меѓународниот ден на правата на децата.	Конвенцијата за правата на децата како копија за секоја група; хартија за флипчарт

Б Основа и наставни цели

Само она што се поврзува со сопствената реалност може добро да се разбере. Со цел да ги разберат детските и човековите права и што всушност претставуваат тие, учениците најпрво треба да размислат за себе си, за нивните лични потреби и желби. Тие мора да станат свесни за тоа што тие очекуваат од нивниот животот во нивната моментална ситуација.

Во првиот чекор тие треба да размислат и да смеат да се изразуваат за тоа слободно и нецензурирано (колку и да звучи тоа лудо).

Во вториот чекор треба да размислат за тоа кои се, од нивен аспект, разликите помеѓу вистинските (основни) потреби и желбите во нивниот животот (во англискиот се разликуваат поимите „wants“ и „needs“). Овој начин на размислување ќе ги води учениците со голема веројатност спонтано до многу права кои се опфатени во Конвенцијата за правата на децата.

Кај двата чекора важно е наставникот да ја поттикнува и да ја модерира дискусијата, притоа се разбира дека треба да внимава на тоа да не сака учениците да ги убеди морализирачки во сопствените вредности и норми. Напротив треба да се прифати дека дискусијата која се води во оваа рамка ќе предизвика самите да откријат спротивности во нејзините концепти и вредности и да се обидат да ги појаснат.

Време на спроведување на оваа наставна единица: Се претпочита тоа да биде на почетокот од ноември како би можеле плакатите кои ќе се изработуваат во активност 4 да бидат готови и да се изложат на Денот на правата на децата (20. ноември)

В Клучни прашања за рефлексija на седмата наставна единица

Доживување на правата на децата	Запознавање на правата на децата	Остварување на правата на децата
<i>Наставник</i>		
Како се води сметка за принципите на правата на децата во училиницата и во училишната заедница?	Што сега учениците знаат за правата на децата?	Да се научи како може да се преземе нешто активно надвор од училиштето: Што учениците научија за нивната иднина?
Оваа наставна единица им нуди можност на учениците да ги изразат нивните лични желби и потреби. Тие стекнуваат искуство дека некој навистина ги слуша и ги сфаќа сериозно. Тие учат да разликуваат помеѓу егзистенцијални потреби, потреби неопходни за преживување од една страна и желби од друга страна.	Учениците разбраа дека кај правата на децата се работи за основни потреби кои се важни за да се преживее.	Учениците треба да станат свесни дека секојдневно ќе се конфронтираат со клучни прашања за животот и дека општеството не им ги нуди на сите негови членови истите услови за појаснување на овие прашања. Тие треба да научат да се заземат за нивните желби, но истовремено и да ја сочуваат критичката дистанца кон нив.
<i>Ученици</i>		
Како ги доживеав детските права во наставата?	Што јас научив за правата на децата?	Што можам сега активно да превземам?
Јас можам да ги искажам моите желби само ако можам да им верувам на наставникот и на моите соученици. Јас научив дека се исплаќа да се зборува отворено за тоа и да се доживее со другите, како што тоа го прават и другите.	Научив дека детските права се однесуваат на нашите најважни потреби: учество, развој, преживување и заштита - и дека тие се многу поврзани со мојот секојдневен живот.	Ќе се обидам да разликувам помеѓу самите желби и (основните) потреби. Нема да ги сокривам или негирам моите желби и соништа, туку ќе се обидам да ги остварам без да ги загрозам потребите на другите луѓе.

Г Микро планирање

Активност 1

Вовед: Наставникот информира дека исто и во седмо одделение *новиот степен (секундарен I)* Правата на децата секоја година ќе бидат тема на некои лекции односно на мал проект. Краток разговор со учениците од одделението што тие во врска со ова знаат од *основното училиште*, одделенската настава; Повторување на најважните факти (спореди наставна единица 3, активност 2 и наставна единица 4, активност 1: настанување; најважните права на децата; евентуално врска со човековите права).

Најава: Оваа година треба да се работи на темата желби / (основни) потреби. Кратко објаснување на поимите во врска со ова, примери од учениците за двете категории; најважните разлики; како би можела оваа тема да има врска со правата на децата?

Составување на групи: Наставникот исекол неколу слики од пејсажи, автомобили од соништата, модерна облека или атрактивни одморалишта и тоа секоја на 4 дела и ги дели сега по принцип на случајност. Учениците мора да ги најдат нивните колеги кои имаат дел од сликата. Тие заедно сочинуваат една работна група. Доколку поради бројот на ученици има групи со три или пет лица, наставникот ги сечи сите или поединечни слики на соодветно помалку или повеќе парчиња.

Секоја група избира по еден говорник и еден менаџер. Говорникот ќе им зборува во пленум на останатите групи како претставник на сопствената група и тој е одговорен коректно да го изрази мислењето на групата. Менаџерот на групата е одговорен за процесот на работа, гледа сите членови да бидат вклучени и внимава на времето.

Групите добиваат задача да ги дискутираат следните точки и да запишат белешки:

- Кои се денес вашите најголеми желби, што би ве направило посебно среќни?
- Кои се вашите најголеми желби и соништа за во иднина (за времето кога ќе имате 25 години)?
- На кои желби од вашиот живот можете да се сетите? Кои беа вашите најголеми желби кога вие имавте 5, 7, 9, 11 години, што вас тогаш би ве направило посебно среќни?
- Какви желби имаат возрасните кои вие ги знаете (родители, познаници, други)?

Секоја група запишува листа на желби подредени според возраста во форма на табела (лист А3 евент. А2). Во зависност од нивото на одделението им се препуштаат деталите на обликување на табелата на учениците или за обликувањето на табелата добиваат зададени прописи. Листот треба да има наслов кој самите ученици ќе го определат.

Листовите ќе се обесат како минипостери; говорниците од секоја група кратко ги презентираат резултатите. Евентуално, импулси од страна на наставникот за аспекти како половоспецифични желби; реални / утопистички желби итн.

Задача за втората активност (неколку дена подоцна): да се донесат слики кои се соодветни на темата желби и потреби (списанија, каталози, проспекти итн.), како и евент. штипки за алишта (доколку во училиштето нема околу 60 парчиња).

Активност 2

Вовед: Кратка рекапитулација на она што е направено во последната активност. Тогаш се работеше за нашите моментални и поранешни желби. Денес сакаме да се осврнеме повеќе на разликата помеѓу желбите (чие исполнување би било убаво за нашето самоостварување) и (основните) потреби (чие остварување е повеќе или помалку неопходно за преживување). Неколку примери за тоа!

Учениците продолжуваат со работата во групи. Задача: најпрво да се дискутираат следните прашања:

- Што ние со задоволство би сакале да имаме - што би било убаво да се има? Од аспект на што (желби)?

- Што навистина ни треба; зошто (егзистенцијални потреби)?

Како помош за спонтаните мисли и размислувања може донесениот материјалот од слики да се погледне како дополнителен поттик, пред сè, во областа на желбите.

Задача на групите откако им се поделени листови А3 формат,

а) да се претстави табела со најмалку пет (основни) потреби (глад, грижа, заштита, другари, образование, топлина итн.) и пет убави желби за самоостварувањето (сопствен ТВ, одмор на Малдивите, Порше итн.);

б) Да се исечат слики за двете категории и (евент. како задача) да се побараат други слики. Сликите треба назад или долу да се обележат со ОП (основни потреби) т.е. Ж (желба).

Активност 3

Задача на групите: Ставете ги сите ваши слики за желбите и основните потреби пред вас. Договорете се потоа демократски за пет слики кои одговараат на основни потреби, за кои сметате дека се посебно централни. Потоа договорете се за пет слики кои претставуваат желби, кои посебно би сакале да ви се исполнат. Гледајте на сите членови од групата да им бидат испочитувани барањата! (За избор на сликите за двете категории може на секој член од групата да му се дадат по пет поени по категорија, кои тој ќе ги стави на сликите кои тој ги претпочита. Десетте слики со најголем број поени се избираат.)

Дискусија и изнаоѓање на консензус во групите. Следна задача: Земете едно парче јаже (околу 4 метра долго) и десет штипки за алишта. Растегнете го јажето на соодветно место и прицврстете ги вашите слики на следниот начин:

- Лево сликите од предмети кои ни се потребни за воопшто да можеме во достоинство да живееме (основни потреби).

- Десно сликите од предмети кои би го направиле нашиот живот попријатен (желби).

(Може да се замисли некои слики да се стават и во средината).

Презентација во одделението, евентуално од наставникот модерирана завршна дискусија за разни аспекти (пол; разлики во тоа што кај нас или во една многу сиромашна земја се вбројува во основни потреби итн.)

Активност 4

Секоја група добива пет празни А3-листови како и копија од правата на децата – или од канадската верзија (спореди „Кажете со право!“ во прилог) или скратена верзија од Конвенцијата од 1989 од страна на наставникот (види прилог). Продолжување со работа согласно следните задачи:

- Земете ги вашите десет слики од минатиот пат в рака. Во фокус се петте слики за основните потреби.
- Читајте ги наизменично во групата правата на децата на глас (секој да дојди на ред), размислете за секое право дали се однесува на една од потребите од вашите пет слики (или евент. на една од желбите од другите пет слики).
- Земете ги петте празни А3 листа и обликувајте ги на следниот начин: лево или горе во средината залепете една од петте слики кои ги избравте за основни потреби, десно или долу напишете ги правата на децата кои одговараат на сликата. За некои слики сигурно одговараат повеќе од едно право на децата!
- Обликувајте ги петте листа по можност убаво (како „минипостери“); на 20. ноември (Денот на правата на децата) тие треба да се изложат во училишната зграда.

Презентација/Дискусија на пет групни-минипостери во одделението. Заклучна дискусија за прашањата како: Колку нашите размислувања за основните потреби на децата се поклопуваат со она што Конвенцијата за правата на децата го кажува во врска со тоа?

Појаснување на модалитетот на изложбата со групните плакати на 20. ноември.

Детските права темелно истражувани!

А Грубо планирање

	Клучни прашања/ тема	Клучни активности	Материјал
Активност 1	Ги разбираме ли членовите од Конвенцијата за детските права?	Учениците ја проучуваат Конвенцијата за детските права и избираат членови кои им се чинат посебно значајни.	Копии од Конвенцијата за правата на децата (види прилог)
Активности 2 и 3	Дали се сите способни и социјално компетентни да и пристапат на заедничката задача? Како може наставникот да даде поддршка без силно да влијае?	Учениците работат во мали групи на задача за еден член од Конвенцијата за правата на децата; тие графички претставуваат и истражуваат релевантни членови и извештаи.	Хартија; списанија; интернет; лепило; ножици
Активност 4	Што научивме ние? Колку беше сложена нашата задача? Како ја искористивме нашата слобода на изразување?	Учениците го рефлектираат процесот на работа и учење. Тие размислуваат за изложба на нивните производи.	(готови плакати)

Б Основа и цели на учење

Човековите и детските права остануваат само зборови запишани на хартија доколку не добијат конкретно значење и важност во реалниот живот на луѓето. Затоа, тие мора да бидат разбрани и ставени во врска со конкретни искуства. Со други зборови: овие права мора да се применат во секојдневието на човекот и нивното прекршување да се обелодени и јавно да се осуди.

За да се разберат детските права, учениците мора да станат активни и да работат со нив. Само да слушаат или да читаат за овие права не е доволно. Децата и младите да се доведат до активна анализа на правата на децата не е цел само на оваа наставна единица, туку и на целокупниот прирачник.

Во врска со поимот „детски права“ кој предизвикува одредена иритација кај младите, треба да се каже следново (за да се комуницира и со младите): Се разбира дека на авторите на Детските права како и на сите други возрасни им е јасно дека има разлика помеѓу деца и млади. Сепак детските права важат и за младите, барем до нивната 18 година од нивниот живот. Младите треба да разберат дека детските права (и покрај нивното малку несоодветно име) им испорачуваат инструмент за да не владее неправедноста и да се бара праведност. Со потпишувањето на Конвенцијата на детските права, секоја држава се обврзува да ги чува овие права со сите средства кои ѝ стојат на располагање. Ова значи дека на процесот на чување и спроведување на овие права му се придава голема тежина, во што се вбројува и поддршката на деца и млади при барање на нивните права.

Со наставниот проект за 8. одделение бараме децата да ги продлабочат нивните знаења за Конвенцијата на детските права, при што истражуваат конкретни случаи во кои се применуваат односно повредуваат детските права. Како можна и дополнителна цел на проектот која има смисла може да се најави изложба на плакати за различни детски права. Секој плакат се состои од различни елементи: опис на содржината, анализа, сликовит пример и илустрација за соодветното детско право. Со тоа се потпомага како аналитички, така и креативен пристап кон тематиката.

Од дидактички аспект гледано, изложбата испорачува прилика и мотивација да се занимаваме подлабоко со одреден член од Конвенцијата. Може да се замисли, наставниците од другите одделенија да формираат жири кое ќе ги избере најубавите плакати и ќе додели мала награда (на пр. кино влезници, ваучери за книги).

Локалните или меѓународните примери треба да потекнуваат од различни печатени медиуми, кои што беа донесени од учениците на училиште или од прилози кои ги истражиле на интернет. Истражувањето во различни медиуми претставува централен момент во оваа наставна редица кое има и одредена медиумско-педагошка корист. Без кооперативно учење т.е. без интензивна работа во мали групи, учениците нема да ги постигнат нивните цели. Ова е друга наставна цел на овој проект.

Проектот се протега преку четири активности кои формираат целина и не можат прецизно да се разграничат. Во рамките на групата учениците треба да добијат прилика да работат според нивниот сопствен временски план.

Во поглед на изложбата која е од предност да се одржи на меѓународниот ден на Детските права (20. ноември) се препорачува да се започне со проектот на крајот од октомври / почетокот на ноември.

В Клучни прашања за рефлексија на осмата наставна единица

Доживување на правата на децата	Запознавање на правата на децата	Остварување на правата на децата
<i>Наставник</i>		
Како се води сметка за принципите на детските права во училницата и училишната заедница?	Што знаат сега децата за детските права?	Да се учи како да се преземе нешто активно надвор од училиштето: Што научија учениците за нивната иднина?
Учениците ја гледаат училницата и училиштето како поттикнувачка средина за учење. Дневните весници и интернетот се употребуваат како работни материјали. На тој начин училиштето станува место, во кое учениците можат да го анализираат нивното секојдневие.	Учениците учат систематски да ги анализираат детските права.	Со тоа што учениците учат да ги презентираат нивните производи (овде плакат) тие исто така учат да ги набљудуваат и презентираат и најважните прашања надвор од училиштето.
<i>Ученици</i>		
Како ги доживеав детските права во наставата?	Што научив за детските права?	Што можам активно да преземам?
Јас стекнав искуство дека моите соученици и наставници не само што ме охрабруваат, туку и ме предизвикаат. И двата вида на интеракција се поддршка за мене.	Свесен сум колку грижливо се формирани членовите од Конвенцијата за детските права и колку аспекти се кријат во нив. Научив да ги анализирам и размислувам за нив.	Подготвен сум да учествувам во јавна дебата на теми кои ги разбираам. Волен сум да го застапувам моето мислење за детските и човековите права, но и да го слушнам мислењето на другите луѓе.

Потребни материјали

- Големи листови хартија (A2, за плакати)
- Хартија во разни бои
- Фломастери
- Ножици
- Лепило
- Стари списанија и весници
- Слики и фотографии
- Текст од Конвенцијата за правата на детето (види прилог; според нивото на одделението подобро во издание поедноставено од наставникот или канадското издание „Кажи со право!“, види прилог), една копија по ученик
- Опис на задачата, една копија по група (види активност 2)

Г Микро планирање

Активност 1

Информативен вовед, преглед од страна на наставникот за следните четири активности. Учениците од одделението треба да разберат дека ќе се занимаваат со детските права, ќе направат продлабочени истражувања и на крајот ќе се изработи плакат со кој ќе се претстават детските права, кој (според договор) ќе учествува на натпревар. Може да има смисла на почеток да се актуализира досега стекнатото знаење за детските права.

Разделување на копии од Конвенцијата за детски права од 1989 (види прилог). Во зависност од нивото на одделението подобро е да се работи со поедноставена и скратена форма на канадската „Кажи со право!“ (види прилог) од страна на наставникот. Од директно значење за учениците се ионака само максимално 42 од 54 члена. Задача: Прочитајте го целиот текст (може евентуално и претходно да биде совладано како домашна задача). Изберете три члена кои ги сметате за особено важни.

На една листа со броевите на одделни членови подготвена од наставникот, учениците обележуваат кои три членови ги дефинирале како особено важни. Пребројување на резултатите; изготвување на листа на која членовите ќе бидат подредени според тоа колку често биле избрани од учениците.

Разговори во одделението на темата, модерирани од страна на наставникот. Импулси:

- Како дојдовте до приоритетите, кои беа вашите мотиви при изборот?
- Дали овој избор на членови ја отсликува ситуацијата на децата и младите кај нас или на што првенствено се однесува?
- Можете ли да препознаете еден пример или принцип?
- Кои елементи беа изоставени?

Активности 2 и 3

Формирање на групи од по тројца. Методски варијанти:

- а) по принцип на случајност (броење 1 – 2 – 3);
- б) според избор на учениците при што секако треба да се земат во предвид динамичките аспекти на групата и евентуално да се прифатат (аутсајдери итн.)
- в) по налог на наставникот, врз основа на транспарентни критериуми.

Секоја група си определува име на групата и одредува временски менаџер, менаџер за материјалите и еден координатор. Соодветните задачи се запишуваат горе на лист А2, кој што се закачува во училницата и на кого подоцна (како плакат) се документираат останатите чекори за работа.

Во меѓувреме, наставникот ги откачува од таблата десетте членови за кои се определиле најголем број ученици и ги поставува на масата покриени. Координаторите на групите избираат по принцип на случајност еден член и го добиваат описот на задачата (види задача):

Задача

Секоја група подготвува плакат за едно детско право. Тоа ги опфаќа следните делови:

- Наслов на соодветното детско право
- Текст на членот од Конвенцијата за правата на децата
- Слика која одговара на детското право и може да го илустрира.
- Текст (член (напис), приказна, извештај) од весник / списание или од интернет, кој има врска со соодветното детско право. Притоа треба да се работи за случај во кој соодветното правото е прекршено или одбрането. Наставникот може да ви дава совети при барањето!

Доколку групата го изработила плакатот и останува уште доволно време, тогаш таа може од останатите членови да си избере втор и за него на истиот начин да подготви плакат.

Работните групи се занимаваат со нивната задача; при што се распределуваат одговорностите согласно горе опишаните функции.

Најпрво (активност 2) тие составуваат список на потребни материјали, ги запишуваат прашањата кои треба да се појаснат, се согласуваат со начинот на постапката и изготвуваат временски план. Важни точки: Што мора да се заврши, кои материјали мора да се обезбедат, има ли предмети кои некој член на групата може да ги донесе од дома, каде да се чуваат материјалите? Важно е наставникот кон крајот на оваа активност да се осигура кај секоја група дека работата и задачите за следната активност се правилно распределени. Може да има смисла краток разговор за следните точки: До каде сме со нашата работа? Каде ни треба поддршка? Дали се справуваме со функциите во нашата група? Дали е јасно што треба дома да истражуваме и да собираме?

Тогаш (како домашна работа помеѓу активност 2 и 3 како и во активност 3) се занимаваат со истражување работи (слика, текст), кои се главните предизвици во овој проект и кои по потреба треба да бидат потпомогнати од наставникот. Во активност 3 ги донесуваат на училиште резултатите од нивните збирки и истражувања. Друга важна точка во активност 3 претставува изработувањето на плакатот кое треба да следи доста исполнително. И овде може да се прикаже советување од страна на наставникот.

Појаснување на модалитетот на изложбата: Кога и каде треба да се одржи (евент. во една јавна зграда)? Кој учествува (само нашето одделение или ќе му го предложиме проектот на партнер одделение)? Кој ќе ја отвори изложбата? Кој ќе биде поканет на отворањето? Дали да се планира натпревар со жири комисија? Кои се членовите на жирито?

Активност 4

Презентација и дискусија на завршените плакати во одделението.

Појаснување на последните прашања во врска со изложбата (доколку е планирана).

Осврт на работата во овој проект (поделба на улогите, воглавно проблеми при обезбедување на информации односно при истражување што помогна / корисни совети, добро / лошо искуство, групна динамика итн.)

Краен осврт поглед на темата детски права: Што направивме во врска со тоа за можеби малку да ја подобриме ситуацијата? Што уште останува да се направи? Што конкретно можеме да направиме? Каде се потребни др. инстанци? итн.

Зошто мора да ги почитуваме правилата?

А Грубо планирање

	Клучни прашања/тема	Клучни активности	Материјали
Подготовка	Учениците собираат информации за еден случај во кој прво беше прекршено едно училишно правило, а потоа беше применето.	Индивидуална работа: Собирање на Информации.	Мал прашалник
Активност 1	Ученик во неволја (студија на случај).	Групна работа: Анализа на случај	Работен лист за студија на случај
Активност 2	Зошто училиштето има правила?	Групна работа: училишните правила се анализираат од аспект на детските права. Домашна задача: Кои правила најмногу ги применуваме во нашиот секојдневен живот?	Флип чарт хартија и работен лист: „Зошто училиштето има правила?“ Копии на училишни правила; Работен лист: „Кои правила мораме да ги следиме во текот на денот?“
Активност 3	Каде сè ни се неопходни правила во животот?	Групна работа: Кој „измислува“ неформални правилата, а кој се грижи за нивното почитување?	
Активност 4	Кој може да донесува закони? (правила за донесување на закони)	Групна работа: Кои правила гарантираат дека законите се фер?	
Продолжителни активности	Продолжителни разговори со директорот или педагогот.		

Б Основа и цели на учење

Еден важен принцип на сите наши наставни единици за детските права гласи „Учење од искуство – учење од примери“. Ова важи и за областа на училишните правила и закони. Училиштето е живот, тоа е мало отсликување на општеството и училишните правила следат слична цел како законите во политичката заедница и на крајот на заштитата на човековите права.

Кога поконкретно се набљудуваат произлегуваат следните паралели, но и разлики помеѓу училишните правила и закони на ниво на политичката заедница:

Паралели:

- Една заедница не може да преживее ако нејзините членови не се придржуваат до спогодбата, дадените закони да се почитуваат.
- Законите ги штитат послабите. Законите се тука за да ги спроведуваат човековите и детските права.
- Законите треба само во исклучителен случај да бидат повод за санкции. Тие функционираат само ако воопшто се разбрани и ако се прифатени. Затоа мора законите да бидат фер.

Разлики:

- Да се донесуваат закони и да се применуваат значи применување моќ. Моќта мора да се контролира. Затоа мора законите да се придржуваат на принципите на човековите права. Така ќе мора и моќта да донесува и применува закони кои ќе бидат споделени и контролирани во демократска заедница. Во случај на ниво на политичката заедница точно да е регулирано кои служби на кое ниво смеат да донесуваат закони или одредби.
- Во училишната заедница се наоѓа одговорноста за дефиницијата и примената на училишните правила, во голем дел кај училишната управа и наставничкиот колегиум. Но и училишните правила како и законите во една заедница треба да се дискутираат во поглед на детските права и нивната неопходност треба да биде ценета и разбрана од учениците.

За дидактичкиот дел во оваа наставна единица: Лекциите односно активностите се изградени по примерот на концентрични кругови. Активност 1 анализира еден случај на повреда на правило во училиштето и покажува како тогаш правилото наоѓа примена. Активност 2 се занимава со прашањето која цел ја исполнуваат училишните правила. Таа ги нуди и одговорите за тоа дека училиштето мора да исполни одредени детски права и дека училишните правила се важни за функционирањето на едно училиште. Активност 3 излегува од училишното искуство и ги разгледува правилата во други области на животот. Активност 4 конечно се занимава со разликувањето меѓу правила и закони и го поставува прашањето кој треба да ја има моќта да донесува закони.

Материјали за планирање наставна единица 9

В Клучни прашања за рефлексивна на деветтата наставна единица К

Доживување на детските права	Запознавање на детските права	Реализирање на детските права
<i>Наставник</i>		
Како се води сметка за принципите на правата на детето во училишната заедница?	Што знаат децата сега за детските права?	Да се учи како надвор од училиштето може да се преземе нешто активно? Што научија учениците за нивната иднина?
Учениците да научат да се справуваат со нерамномерна распределба на моќ. Тие ги прифаќаат нивните права, но и признаваат дека тие допираат до граници.	Детските права се дел од јавното право и со тоа обврзувачки за сите. И покрај тоа тие никаде во светот не се комплетно спроведени.	Учениците стекнаа важно искуство да не се предаваат веднаш при потешкотии во граѓанското општество и како граѓани кои го даваат својот глас.
<i>Ученици</i>		
Како ги доживеав детските права во настава?	Што научив за детските права?	Што можам сега активно да преземам?
Јас научив да го спроведам трудољубивиот процес на преговарање во разработка на правата и обврските. Научив да се справувам со фрустрации и порази.	Знам дека правата и обврските спаѓаат присилно во соживотот. Знам исто така дека детските права се дел од тоа.	Можам поткрепено со знаење и ориентирано кон критериуми да дискутирам за права и обврски. Се осмелувам да водам таков разговор и со авторитативни личности, а можам дури и да аргументирам и да сослушувам.

Г Микро планирање

Подготовка на активност 1

Отприлика една седмица пред првата активност наставникот им ги доделува на учениците следните задачи: соберете информации за еден по можност актуелен случај во кој се повредило училишно право и еден ученик бил предупреден или казнет (треба по можност да се работи за случај од нашето училиште или општина, дозволени се и истражувања во поширока рамка). Направете си забелешки и за она што, согласно следниот каталог на прашања, ќе го структурирате:

Повреда на училишно правило : Клучни прашања

1. Што се случи?
2. Кој беше инволвиран / погоден?
3. Која казна, ако воопшто постоеше, беше применета?

Активност 1: Еден ученик во потешкотија (студија на случај)

Вовед (Учениците седат за групна работа на масите): Во врска со горната задача некои ученици го известуваат одделението за резултатите од нивното истражување. Усогласување на еден „случај“ кој што ќе може продлабочено да се истражува (по можност случај од поблиското опкружување, за кој има контекстуално знаење и за кој ќе мора по можност многу малку да се шпекулира).

Дискусија/Разговор во одделението: Одделението се обидува да го препознае основниот проблем. За тоа ќе мора да се повика на соодветното училишно правило и него да го интерпретира. Наставникот ги поканува учениците да ги предадат нивните коментари за случајот (евентуално прво во писмена форма да напишат белешки, а дури потоа усно). Во зависност од случајот погледите ќе се разединат или учениците ќе се усогласат (на пр. точно беше да се делува или сметам дека казната беше неправедна или премногу строга). На крајот наставникот замолува еден ученик да ги резимира коментарите од одделението, резиме од страна на наставникот. Кога ќе се гребне на површината на еден случај тогаш често се појавуваат прилично комплексни проблеми кои ќе мора поточно да се истражуваат за да се разбере приликата во сите фасети.

Наставникот го дели следниот работен лист кој што треба да се дискутира и да се обработи во врска со дискутираниот случај во групата (околу 4 ученици).

Студија на случај: еден ученик во потешкотии	
1. Што се случи?	
2. Кој го откри или го пријави случајот?	
3. Кој е погоден од случајот?	
4. Што е проблемот? Зошто за оваа тема воопшто нема училишно правило? Што би можело да биде загрозено без правило?	
5. Кое училишно правило ќе биде применето во овој случај?	
6. Која казна беше применета?	
7. Какво делување имаше казната врз виновникот и врз другите ученици?	
8. ...	

Доколку е неопходно може, се разбира, работниот лист да се прилагоди или дополни во пленум.

За постапката: Групата прво определува еден говорник и ги дели евентуално другите улоги (временски менаџер итн.). Потоа членовите на групата си разменуваат за случајот, ги запишуваат информациите на работните листови и дискутираат посебно во врска со прашањата 4 и 7 бидејќи тие се однесуваат на јадрото на проблемот.

Остатокот од времето групата се усогласува за формата и содржината на одговорите на прашањата 4 и 7, како говорникот на групата ќе ги презентира во следната активност.

Активност 2: Зошто едно училиште има правила? (Времетраење околу 1 ½ лекции)

Презентации, потоа дискусии, разговори во одделението за задачата од последната активност: Говорникот на групата ги презентира по ред одговорите на прашањата 4 и 7; а потоа следи дискусија.

Импулси:

- Во кои точки групите се усогласија? Каде произлегоа разлики?

- Што ми се допадна? Со што се согласувам? Што не ми пречеше? А што ми се чини неприфатливо? Зошто?

Се претпоставува дека учениците (евентуално поддржани од страна на наставникот) дојдоа до следните сознанија: Сите ние ги уживаме основните човекови и граѓански права. Тие мора да се почитуваат и во училиштето. За да може училиштето да ги почитува овие права, мора одредени услови да бидат исполнети. Резиме: Училиштето е место каде што се среќаваат и соработуваат многу различни луѓе. Затоа се потребни правила. Тоа меѓудругото значи и дека лекциите треба точно навреме да започнат и да завршат и дека сите мора во точно време да бидат присутни во училницата, како наставниците така и учениците. Потоа, училиштето е директно одговорно за важните права на децата и младите, во прва линија се разбира за правото на образование.

Импут и дискусија специфично за правото на образование: Каде ова право воопшто е запишано?

Дискусија дополнета со едно кратко предавање на наставникот за детските права и нивното значење и за училишниот живот. Како пример за тоа служи следниот работен лист за ученици кој што истовремено може да се употреби зголемен како флипчарт или на проектор:

Зошто едно училиште има правила?	
Права на децата и младите (Конвенција од 1989 год.)	Кои правила во нашето училиште ги штитат овие права?
Член 13 Слобода на изразување	
Член 14 Слобода на мислење, совест и вероисповед	
Член 24 Заштита на здравјето	
Член 28 Право на образование, вклучувајќи достапност до повисокото образование и гарантирање на мерки за редовно посетување на училиштето	

Член 31 Правото на детето на одмор и слободно време	
Член 33 Заштита од дроги	
Член 37 Заштита од злоупотреба	

Инпут и разговор на тема „училишните правила набљудувани од перспектива на детските права: Зошто овие права се поставени?“

Наставникот ја пишува темата на овој разговор на сидната табла: „Зошто едно училиште има правила? “ Тој на секој ученик му дели копија од правилата кои важат во соодветната училишна зграда или училница (правила во училница или куќен ред), фломастер и еден лист од флипчарт. Наставникот му ја објаснува задачата на одделението:

- Формирајте групи од по четворица. Прво работете секој за себе. Прочитајте ги правилата на училиштето. Обидете се секогаш кога е можно да воспоставите врска помеѓу правилата и детските права.

- Потоа работете во тим. Разменете ги вашите идеи и обидете се да се усогласите кои училишни правила на кое детско право му служат. Вашите резултати запишете ги.

- Земете го работниот лист „Зошто едно училиште има правила?“ и подредете го тамошниот член од Конвенцијата на правата на детето на соодветното правило од нашето правило на одделението, на училницата или куќниот ред.

- Изберете две личности како гласноговорници на групите кои што ќе ги изнесат вашите резултати.

Презентација на резултатите во одделението, пришто одговорите се разбира ќе мора логички да бидат образложени.

Крајна рунда: Повторно навраќање на прашањето на сидната табла: Зошто едно училиште има правила? (Резимирачкиот одговор би можел да гласи: училиштето одговара на правото на образование на секое дете и секој млад човек. Училишните правила се тука затоа дека училиштето треба беспрекорно да функционира и да може ефективно да ги исполнува нивните цели.)

Задача 1, која што може евентуално како завршеток на активността да биде изработена во училиште: Напишете како резиме на наученото неколку реченици а) за клучниот збор „(едно училиште) без правила...“ и б) за прашањето „Зошто училиштето има правила?“

Задача 2 (Домашна задача како работен лист ископиран на посебен лист или на задната страна на претходниот работен лист)“

Еден цел ден полн со правила

Избери еден ден од седмицата. Води дневник за тој ден и забележи ги сите правила кои што мора да ги почитуваш или едноставно си ги испочитувал (и сите напишани правила!).

Погледни ги правилата кои што ти кажуваат како ти треба да се однесуваш или што мораш да правиш, на пример:

- кога си дома со твоето семејство;
- кога ги среќаваш колегите или колешките;
- кога купуваш нешто во една продавница;
- кога се движиш низ градот;
- итн.

Размисли кои правила се запишани како формални правила, а кои важат како напишани, неформални правила. Училишните правила се, на пример, формални правила. Правилата кои што ни кажуваат како мора да се однесуваме на маса, со нашето семејство или нашите пријатели, се неформални правила.

Материјали за планирање на наставна единица 9

Време	Правило	Формално/неформално
...		
07.00		
08.00		
09.00		
10.00		
11.00		
12.00		
13.00		
14.00		
15.00		
16.00		
17.00		
18.00		
19.00		
20.00		
21.00		
22.00		
...		

Активност 3: Кој ги создава правилата во животот?

Наставникот замолува неколку ученици како експерти да прочитаат еден пасус од нивната домашна задача (види горе) при што треба да бидат дискутирани како формалните, така и неформалните правила.

Наставникот избира два примера од прилозите и ги внесува во подготвената табела на сидната табла. Пример:

Вид на правило	Содржина	Изработено од ...	Спроведено / Применето од...
Формално правило (на пр. еден закон)	Забрането е да се премине преку улица ако на семафорот свети црвено.		
Неформално правило	Не смееш да подригнуваш на масата.		

Учениците се замолени да го изразат нивното мислење за двете празни рубрики како и за санкциите во случај на повреда на правилото. (Сообраќајното правило, односно соодветниот закон ќе се докаже како едноставно разбирлив: Министерството за сообраќај како пример го донесува, а парламентот (легислативата) го става во сила. Полицијата, а доколку е неопходно и судот го спроведуваат законот, на пр. со ливче за казна. Потешко (можеби за дискусија, но и поинтерсно) е со напишаниот закон, да не се подригнува на маса; при што санкциите се овде семејноспецифични и културноспецифични. (Не треба да недостига упатување на Книге (Knigge) како полуофицијално „законско дело“ по прашањата за однесувањето.) Информациите се дополнуваат во табелата.

Се формираат групи од по четири или пет ученици. Задача: Разменете си за примерите од неформалните правила на вашите работни листови, пронајдете како се спроведува придржувањето кон овие правила и како се санкционираат повредите. Дополнителен импулс: Дали има половоспецифични правила, норми или дури и закони?

Собирање на резултатите во пленум. Можни точки за дискусија:

- Вид и позиција на напишаните правила во групата на врсници (примери)
- Кој ги дефинира или модифицира напишаните правила и санкциите при повреда?
- Половоспецифични напишани правила
- Кои можности ги имаме ние за да дефинираме или модифицираме правила? Каде ние можеме да учествуваме во одредувањето?

Активност 4: Кој треба да донесува закони?

(Правила за донесување на закони)

Отварање на активността со осврт на резултатите од последната активност во која се работеше за формалните и неформалните правила и закони. Денес ние поточно ќе анализираме како настануваат закони, односно како треба да настануваат.

Воведен импулс: Како „пример“ за закон наставникот го покажува следниот закон (на ѕидната табла или на проекторот):

§ 1 Сите мажи кои што се родени во април не мора да плаќаат данок.

Рунда на дискусија: Можни сознанија кои по дискусијата на слободна асоцијација треба да бидат разработени:

- Овој закон е неправеден бидејќи се повредува принципот на недискриминација.
- Ги дискриминира различните групи (оние кои што не се родени во април и сите жени).
- Му служи пред сè на интересите на една мала група на луѓе, имено на оние мажи кои што се родени во април.
- Законите мора да служат за доброто на сите. Овој вид на закони затоа мора да се избегнува.
- Неправедните закони можат да иницираат конфликти во едно општество и дури и да го уништат.

Се формираат групи од четири или пет ученици; Задача: Дискутирајте кои правила и принципи се неопходни за да може да се заштитиме од едно неправедно законодавство. Усогласете се за презентацијата која ќе следи на максимално три клучни елементи.

Презентација, дискусија и споредба во пленум.

Кој всушност ги носи законите во нашата земја? Собирање на предзнаењето на учениците; резимирачки инпут / кратко предавање од страна на наставникот. (Централни точки: Уставот ги содржи човековите права со принципите на рамноправност и на личната слобода. Тој содржи и еден дел кој што дефинира кој може да донесува закони: Во повеќето држави тоа е една група на пратеници кои што ги донесуваат законите со одлука на мнозинството. Овие пратеници мора да бидат избрани и затоа подлежат на контролата на граѓаните. За одредени закони се одлучува и директно на гласачки кутии.)

Евентуално заклучна дискусија со осврт на наученото во оваа наставна единица и поглед на животот како млад возрасен во едно општество кое што е изградено од закони и норми.